

Bijen bij bedrijven
Nieuwe jas voor site en blad

Aziatische honingbij
Film 'More than honey'

Honing tegen hooikoorts
Register 2012

*bijen*houden

6e jaargang / nr. 12
december 2012

Nederlandse BijenhoudersVereniging

Per volgend jaar wordt Bijhouden dikker

Dit laatste nummer van 2012 betekent meteen een paar veranderingen. Enkele artikelseries beleven hierbij hun laatste aflevering. Dat zijn: 'Op herhaling' van Leo van der Heijden, de stadsimkerinterviews die werden afgenomen door allerlei behulpzame mede-imkers, en ook 'Imkerpedia.nl', verzorgd door Albert Stoter. Veel dank voor jullie trouwe inzet en grote zorgvuldigheid, lezers krijgen vast nog wel eens verdere artikelen van jullie hand onder ogen.

Ook in de redactie zelf verandert het een en ander. Adindah Visser en ook Mari van Iersel zullen we niet meer tegenkomen in het lijstje van redactieleden. Maar achter de schermen leveren ze zeker nog hun bijdrage. Natuurlijk zullen we beiden reuze missen. (Vergeet vooral niet even op bladzijde 7 te kijken.) Gelukkig krijgen we versterking van een flink aantal nieuwe vaste medewerkers, meer daarover in het volgende nummer!

Dan het uiterlijk van het blad: zoals Frank Moens in dit nummer uitlegt, zullen per 2013 zowel het blad als de digitale nieuwsbrief om de zes weken gaan uitkomen en elkaar afwisselen. Bijhouden wordt in verband daarmee dikker, en gaat standaard van 24 naar 32 pagina's. **Let op: het eerste nummer komt daarom 1 februari in de bus, en niet half januari, zoals men gewend is.** Dat dikkere blad vraagt om een ander gezicht, de vormgeving zal dan ook zijn aangepast. Graag horen we te zijner tijd uw reactie op die veranderingen.

Tineke Brascamp

Inhoud

- **Stadsimker - interview (slot)**
Bijen uit Amsterdam... *Ardine Korevaar*
- **Informatieaanbod NBV in beweging**
Meer dan een nieuw behangetje *Frank Moens*
- **Mari bednkt!**
Mari van Iersel: veelzijdig redacteur *Marleen Boerjan*
- **Vraag en antwoord**
Neonicotinen en verdwijnsziekte
- **Commissie Bijenteeltonderwijs**
Nieuwe bijenteeltleraren
- **Buitensnippers**
Bijenbeet verdooft - AVB-speurhonden - Londen
- **Imkeren in de groene omgeving (8)**
Langs de IJssel *Henk van der Scheer*
- **Interview met bijenambassadeur Pim Lemmers**
Durven is het halve werk! *Adindah Visser*
- **Andere bijen**
Bunda de Vaca *Bertus Wieringa en Hayo Velthuis*
- **Bestuiving**
Eerste lustrum voor studiedag *Christ Smeekens*
- **Jaar van de Bij**
Inspiratiemiddag 'Help de Bijen' *Aat Rietveld*
- **Imkerpedia**
De Aziatische honingbij *Albert Stoter*
- **Uit de imkergemeenschap**
Nieuw: de IJsselbijkers - Jaarvergadering BBV-Noord
- **Recensie**
Documentaire More than honey *Ardine Korevaar*
- **Apitherapie**
Honing helpt tegen hooikoorts *Kees van Heemert*
- **'Op herhaling' (slot)**
December studiem maand *Leo van der Heijden*
- **Register 2012**
- **Jaar van de Bij**
- **Verenigingsnieuws**
Familieberichten, cursussen, agenda, vraag & aanbod

Colofon

- 3 **Bijhouden, maandblad voor bijhouders**
Jaargang 6, nummer 12, december 2012 ISSN 0926-3357.
- 5 Uitgegeven door de NBV. Verschijnt 11 keer per jaar omstreeks de 15e van de maand (in juli en augustus verschijnt één maandblad) in een oplage van 6.300 ex.
- 7 **Hoofdredacteur**
Tineke Brascamp-van der Lee
- Redactie**
Bart de Coo, Kees van Heemert, M.J. van Iersel, Henk van der Scheer, Adindah Visser
- Vaste medewerkers**
Leo van der Heijden, Nienke de Jong (register), Albert Stoter, Ton Thissen, Hayo Velthuis, Bertus Wieringa
- 10 **Redactie & administratie**
12 Marga Canters (secr.), Grintweg 273, 6704 AP Wageningen, t 0317 42 24 22 f 0317 42 41 80 e redactie@bijhouders.nl
14 bankrekening 53.90.42.897 ABN-AMRO, t.n.v. **Bijhouden**.
15 **Tarieven voor handelsadvertenties** op aanvraag bij de redactie.
15 **Niet-commerciële advertenties in 'Vraag en aanbod'** € 10 per 20 woorden, elk extra woord €0,25. Betaling bij opgave.
16 Alle in **Bijhouden** gepubliceerde meningen en inzichten zijn voor rekening van de auteurs. De redactie beslist over plaatsing van kopij en behoudt zich het recht voor bijdragen zo nodig in te korten of te redigeren. De inhoud van advertenties valt buiten verantwoordelijkheid van de redactie. Overname artikelen en illustraties na voorafgaande toestemming van de redactie en met bronvermelding. De recentste versie van het Groene Boekje wordt aangehouden.
20 **Kopij moet uiterlijk acht weken vóór de datum van verschijnen worden aangeleverd bij Marga Canters. Voor opgave en betaling van advertenties geldt vier weken.** Tekst per e-mail. Digitale foto's (resolutie 300 dpi bij 10 x 15 cm) per e-mail of upload. Aankondigingen en berichten uit de vereniging graag beknopt houden.
22 **Vormgeving en opmaak** GAW ontwerp en communicatie
24 **Druk** BDU Grafisch bedrijf BV, Barneveld

Jaarkleuren

De jaarkleuren zijn als volgt. De jaren eindigend op
0/5: ■ | 1/6: ■ | 2/7: ■ | 3/8: ■ | 4/9: ■

Omslagillustratie: Bijenhotel bij NME-Weert
foto: Mart van de Boogaert.

Bij particulieren en bedrijven

...bijen uit Amsterdam...

“De Amsterdammer heeft de bij ontdekt”, schreef het Parool op 2 juni dit jaar in een groot artikel over het bijhouden in die stad. Het artikel zelf bevestigt de toegenomen belangstelling voor de bijenhouderij in stedelijke gebieden. In de laatste aflevering in de serie Stadsimkers doet Ardine verslag van haar ronde langs enkele Amsterdamse privéimkers en bij-zondere bedrijven.

Rivierenbuurt

Zeker in Amsterdam zijn stadsimkers geen nieuw fenomeen. Guus Verhoeven houdt al 19 jaar bijen midden in de hoofdstad. Begin september ging ik bij Guus op bezoek. In een onverwacht diepe achtertuin in de Rivierenbuurt heeft hij vier Dadantkasten met productievolken staan en negen minipluskastjes met teeltvolkjes. De tuin is weelderig begroeid met o.a. een vijgenboom, pruimenbomen en bessenstruiken, voedzaam voor zowel bijen als mensen.

Als kind al had Guus belangstelling voor bijen maar zijn ouders waren niet enthousiast. Dus toen zijn zoon van vijf 19 jaar geleden de zwerm kreeg die een imker in de straat had geschept, zei papa Guus geen ‘nee’. De bijen zijn niet meer weg geweest en het gezin Verhoeven telt inmiddels meerdere imkers.

Zachtaardige en zwermtrage bijen vindt Guus beslist voorwaarde voor het imkeren in de stad. Daarom heeft hij vol overtuiging voor Buckfastbijen gekozen. Samen met Herman Groen is hij oprichter van de teeltgroep Amstelland. Doel van de vereniging is de teelt van Buckfastbijen te bevorderen. Met teeltgroep Marken onderhoudt Guus intensief contact, Marker moeren bevolken dan ook zijn kasten.

De bijen zijn inderdaad heel zachtaardig, want in de smalle tuin loop je vlak voor de vliegopeningen langs en fotograferen gaat moeiteloos. En dat terwijl ik middenin de vliegroute zit. De bijen halen hier goed; de biodiversiteit is groot. Ze ontwikkelen zich over het algemeen prima. Een hogere temperatuur en beschutting tussen de gebouwen dragen bij aan een aangenaam klimaat. Met de burens heeft Guus nooit problemen gehad.

Bloedbank

Ook bij zijn werkgever, de Bloedbank, staat in de tuin een volk. De bloeddonoren kunnen er tijdens hun zitting naar kijken. De Raad van Bestuur van de Bloedbank heeft de kast geadopteerd, en zo de onkosten gedekt. In de nieuwsbrief van de Bloedbank vertelt Guus regelmatig over het wel en wee van de bijen en de honing gaat meestal met de bloeddonoren mee naar huis.

Keizersgracht

Harmke van de Fliert is sinds een paar jaar stadsimker aan de Keizersgracht. De twee bijenkasten staan in de tuin achter haar appartement. Deze tuin is een oase tussen de bebouwing en het is er zo rustig dat je vergeet dat je midden in het centrum van de hoofdstad zit. Lang voor Harmke besloot imker te worden, woonde er al een bijenvolk in een 100 jaar oude holle es. Die boom is een

foto's Ardine Korevaar

Boven: Stadsimker Guus Verhoeven in de Rivierenbuurt. Onder: kasten aan de Keizersgracht

gemeentelijk monument en wordt zorgvuldig onderhouden. Dat volk zwermde elke zomer. In 2008 scheidde Harmke zo'n zwerm omdat zij toen, na jaren verbouwen en inrichten, de rust en ruimte had om zelf actief bijen in een kast te verzorgen. In eerdere huizen waar zij woonde was die gelegenheid er niet. “Mijn vader is imker, zodoende wist ik (een beetje) hoe het moest. Ik heb bij hem een zesramer opgehaald, beschermende kleding etcetera en zoonlief heeft de zwerm uit de appelboom getikt. Dit volkje heeft een seizoen in mijn tuin gestaan maar het is helaas niet helemaal goedgegaan. In 2010 heb ik een volkje van mijn vader gekregen, me opgegeven bij de imkerclub Amstelland en daar mijn imkerdiploma gehaald,” vertelt ze. “Ik geniet van het kijken naar de bedrijvigheid van de bijen zowel vanuit huis als wanneer ik in de tuin bezig ben. Fascinerend.”

Voor de bijen is er in de besloten binnentuinen in de directe omgeving gedurende een lang seizoen genoeg te halen. Harmke heeft dit jaar ook minder dan menig plattelandsimker last gehad van de koude en natte start. Langs de grachten leveren ook de lindebomen een bij-drage.

We kijken naar de bedrijvigheid van de gewone, niet-rasbijen, die met de gebruikelijke zwermverhinderende en regelmatige controle geen overlast veroorzaken voor de burens. De eerste honingooft dit jaar leverde 20 kg op en smaakt bijzonder goed. Harmke

hoopt er eind april tijdens de Amsterdamse Tulpendagen nog van te verkopen; de keurtuin is dan opengesteld voor bezoekers.

Beelease

Niet alleen particulieren maar ook bedrijven in en rond Amsterdam hebben belangstelling voor bijen. Dirk Dekker van Imkervereniging Waterland in Amsterdam-Noord wil met zijn Stichting Beelease een verbinding leggen tussen de opleiding van nieuwe imkers en het sponsoren van opleiding en bijenkasten door bedrijven. De gedachte achter Beelease is eenvoudig: voor flink wat mensen is het houden van bijen een aantrekkelijke maar dure aangelegenheid: een cursus van ca. € 150, kasten die nieuw toch al gauw € 200 per stuk kosten en een bijenvolk van tegen de € 100. Naast pak en gereedschap een hele uitgave voor je eerste volk. Vraag daarom een bedrijf de kosten voor opleiding en volk te sponsoren en als tegenprestatie wordt het bijenvolk door de opgeleide imker voor het bedrijf onderhouden. Kastjes krijgen vervolgens het bedrijfslogo, het bedrijf wordt verrijkt met een groen imago en zo krijgt het maatschappelijk ondernemen vorm. De sponsor ontvangt honing, voorzien van het etiket van de firma en zo geschikt als relatiegeschenk. Dit aantrekkelijke initiatief staat nog in de kinderschoenen en de crisis zal geen stimulans zijn, maar dat bijen bij bedrijven in beeld zijn is een nieuwe en bijzondere ontwikkeling.

Connected Bees bij Cisco

Bij leverancier van netwerkssystemen Cisco kwam het initiatief voor het houden van 'bedrijfsbijen' van de medewerkers zelf. Sinds 30 april 2012 staan er drie kasten op het dak van het Cisco-gebouw in Amsterdam-Zuidoost. Eén van de initiatieven waar de producten van Cisco worden ingezet, is het project 'Connected Bees' als een van hun toepassingen voor duurzaamheid en biodiversiteit. Matthieu Minguet is projectmanager Connected Bees in Amsterdam. Hij heeft ook bijgedragen aan de introductie van het bijenproject op het dak van Cisco in Parijs. Ook in het Engelse Reading huisvest het bedrijf bijen. Het bijenhouden is door de medewerkers enthousiast verwelkomd. Het draagt bij aan de teambuilding. Van Matthieu kregen 42 medewerkers veel te horen over het belang van bijen voor voedselvoorziening en biodiversiteit. Ook praktische informatie over wanneer bijen steken en hoe dat te voorkomen hielp om eventuele huiver om te zetten in een verslavende belangstelling. De opleiding van de werknemers is verzorgd door imkervakhandel Het Ielgat. Matthieu zoekt bewust naar dergelijke contacten om zo de bedrijfsbijen en -imkers in te bedden in de Nederlandse bijenhouderij. Cisco levert netwerkapparatuur en dus worden ook de drie bijenkasten binnenkort uitgerust met een (draadloze) voorziening voor elektronische monitoring van de kasten. Zodra de bijen zich een beetje thuis voelen op het dak van Cisco worden er sensoren voor het meten van luchtvochtigheid en

temperatuur in aangebracht. Ook komt er video-observatie voor de vliegplank waarvan de beelden in het gebouw voor iedereen te volgen zullen zijn. De kasten komen bovendien op een balans te staan en de veranderingen in gewicht zullen tweemaal per dag per sms worden doorgestuurd naar onderzoeker Gérard Arnold (neem een kijkje op iscc.cnrs.fr/spip.php?article61). Wie weet, leiden al die gegevens samen tot nieuwe inzichten. Matthieu verwacht trouwens niet dat zulke controlesystemen al gauw beschikbaar komen en betaalbaar zijn voor huis-, tuin- en keukenimkers, maar hij heeft wel visioenen hoe soepele communicatiesystemen de imker in de toekomst van nut zouden kunnen zijn. Bijvoorbeeld om stagnaties in de volksontwikkeling te helpen opmerken, waarnemingen met elkaar te delen of gebruik van pesticiden vroegtijdig te signaleren. Tot slot: de honing van de ciscobijen heet *Honeymoon*, omdat de medewerkers zo verliefd zijn geworden op de bijen! Nu maar hopen op een goed huwelijk tussen bijen en bedrijf.

Zeeburg

Niet alle initiatieven in de stad pakken even goed uit. De bijen die sinds 2004 bij de Prins Hendriktunnel op de levensgrote 'bijentafels' (buitenbeeldenbeeld.nl/Zeeburg/Bijentafels.htm) van kunstenaar Frans Mandersloot staan, moesten poortwachters voor de leefbaarheid van de stad zijn. De uitslag is niet gunstig: in de directe omgeving is weinig dracht en op acht meter hoogte waait het voor bijen te hard. Imkervereniging Waterland heeft nog een poging ondernomen om ze met plexiglas tegen de wind te beschermen, maar de kunstenaar vond die aanvulling een aantasting van zijn werk en de beschutting is weer verwijderd. De bijen gedijen dus niet goed op deze winderige asfaltplek. In 2013 loopt het contract met de kunstenaar af en gaat stadsdeel Zeeburg met de kunstenaar over het voortbestaan van het kunstwerk 'Voor de bijen' overleggen; dit om het bijenhouden op die plek te beëindigen. Voor de bijen is wel heel jammer dat men door een onbuigzaam contract hun ongelukkige situatie zo lang in stand heeft moeten houden.

Een negatief geluid moet niet de conclusie van het artikel vormen. Stadsimkerij blijkt er inmiddels in een grote verscheidenheid te zijn en mag zich verheugen in veel aandacht. Die hype zal misschien wel weer luwen, maar ondertussen maken dan toch erg veel mensen die normaliter niet met bijen in aanraking zouden komen, kennis met de imkerij en worden doordrongen van het belang van bijen voor ons allemaal.

Informatieaanbod van de NBV in beweging

Meer dan een nieuw behangetje

Deze maand en het komende jaar staan er in de informatievoorziening aan de leden van de NBV de nodige verbeteringen op stapel. Dit exemplaar van *Bijenhouden* is het laatste in de vorm zoals die vanaf 2007 bij u in de bus viel. Het blad krijgt een opfrisbeurt en het verschijnt voortaan elke zes weken, om en om met de digitale nieuwsbrief *Imkernieuws*. De website *bijenhouders.nl* werd recent geheel in een nieuwe jas gestoken en wordt meer dan voorheen het gezicht van de NBV naar het publiek.

De tijd dat we als bijenhouder voor mededelingen over het reilen en zeilen van de vereniging waren aangewezen op alleen het maandblad ligt al een poosje achter ons. Actuele berichtgeving gaat al enige tijd via e-mail en sinds dit jaar, wat aantrekkelijker, ook in de vorm van *Imkernieuws*. Het gebruik van sociale media rukt op. NBV en *Bijenhuis* hebben elk een Facebookpagina. Ook dat kanaal zal in de loop van de tijd gaan functioneren als 'nieuwszender', zowel naar de imkerwereld als naar anderen.

Mediamix

Uit het ruime aanbod van communicatiemiddelen maak je als organisatie een keuze, gebaseerd op wat je wilt. Wie wil je bereiken en wat is haantbaar? Met deze keuze, deze mediamix ga je aan de slag. Wat betekent onze keus voor u en wat staat er de komende tijd op het programma?

Bijenhouders.nl vernieuwd

Gemiddeld krijgt de NBV-website *bijenhouders.nl* per dag 400 bezoekers. Ongeveer de helft daarvan komt voor het eerst langs. Ons streven is het aandeel terugkerende bezoekers te vergroten en het daggemiddelde toe te laten nemen. Een goed toegankelijke

website, hoog in de ranking van zoekmachines zoals Google, helpt daarbij. Begin december kwam de geheel vernieuwde site online. Technisch zit die zo in elkaar dat hij voor webservers niet meer te missen is. Daarnaast is het uiterlijk, in jargon: de look-and-feel, totaal vernieuwd en veel beeldender geworden. De ruimte op de pagina's wordt nu beter benut en het zoeken naar onderwerpen gaat eenvoudiger. De bezoeker heeft een beter overzicht.

In eerste instantie is vooral aan de zogeheten functionaliteit gewerkt, de werking. Daarbij is gebruikgemaakt van een deel van de inhoud van de oude website. De komende maanden komt de rest aan bod, bijvoorbeeld de ruim tweehonderd afdelingspagina's.

Waar zijn er afdelingen?

Afdelingen zijn belangrijk in het contact met het publiek en met aankomende imkers. Aan het vindbaar maken van de afdelingen hebben we dan ook extra aandacht besteed met een overzichtelijke Google-kaart. Elke afdeling heeft, net als in de vorige versie, haar eigen stek, die door de afdeling zelf wordt beheerd. Deze miniwebsites zijn uitgebreid met de mogelijkheid van meer pagina's en meer plaatjes; ook heeft de beheerder de beschik-

The screenshot shows the homepage of the NBV website. At the top, there is a navigation bar with links for Home, Over NBV, Samen, Nieuw en oud, Samenwerk, Contact, Privacy, Winkel, Medis, Contact, and Zaken. The main header features a large image of a bee on a flower, the NBV logo, and a smaller image of bees in a hive. Below the header is a grid of content blocks:

- Jaar van de Bij 2012**: Stem op het Jaar van de Bij.
- NIJES**: Nieuws section with a sub-image of a bee on a purple flower.
- AGENDA**: A list of upcoming events including:
 - 12-12-2012 - Deelbarbrek Lezing over bijen en...
 - 26-01-2013 - Wieringen Bestuivingsdag 2013
 - 26-01-2013 - Avsterlitz Keringsventehdag 2013
 - 02-02-2013 - Heerflaan Jaarvergadering BSV Noord
 - 29-04-2013 - Wieringen Algemere Ledenvergadering.
- WIEZES IN VET LAND**: A map of the Netherlands with a red location marker.
- EUROPEAN BIEN-CLUB**: A photo of people in white protective suits.
- SUPPLIES**: A photo of bees on a hive.
- WIKIDEEP**: A photo of a wooden beehive with the text 'BIJENHUIS' and 'DIJTE VLEKDOOP'.
- WEEZES IN BEMERKING**: A photo of a red and white striped sign that says 'REDESIGN'.

Ledenpas: kortingskaart – visitekaartje – sleutel

Los van de ontwikkelingen binnen de media-mix ontvangen NBV-leden bij deze Bijhouden de *Ledenpas 2013*. Wat hebt u er aan? Met deze pas, voorzien van naam en lidnummer, laat u zien dat u deel uitmaakt van het gezelschap van NBV-imkers. Bij een overleg of ander 'vak'contact kan het voor u een soort visitekaartje zijn. Pasbezitters kunnen daarmee gebruik maken van speciale ledenkortingen op aanbiedingen in het Bijenhuis of bij de dephouder. Bestelt u via de webwinkel dan is het invullen van uw lidnummer een vereiste om voor korting in aanmerking te komen. Met de pas kunt u reductie krijgen voor bijvoorbeeld NBV-studiedagen en later mogelijk ook bij manifestaties van andere organisaties. Mogelijk heeft u gegevens van de pas in 2013 al nodig om te kunnen inloggen in een afgeschermd verenigingsdeel op internet.

king over een grotere gereedschapskist met functionaliteiten. Via *mijnafdeling.nl* hebben de webmasters van de afdelingen voortaan toegang tot het beheerdersgedeelte. Neem eens een kijkje bij uw eigen afdeling. Daar is ook te zien wie binnen uw afdeling de beheerder is.

Imkernieuws valt goed

De digitale nieuwsvoorziening in de vorm van een nieuwsbrief beleefde in januari haar debuut en werd goed ontvangen. De eerste Imkernieuws is toegestuurd aan circa 3000 leden, namelijk van wie het mailadres bekend was. Er is in Wageningen hard gewerkt aan het vergaren van mailadressen, waardoor de recente zesde editie in november al naar ongeveer 5000 leden en 500 belangstellenden ging. Gemiddeld 55% van de ontvangers opent het bestand en daarvan klikt weer een deel door naar vervolgpagina's. Het openingspercentage scoort goed ten opzichte van andere nieuwsbrieven. In 2013 zal Imker-nieuws groeien naar minimaal acht edities, die om en om met *Bijhouden* verschijnen. Attendeer geïnteresseerden eens op Imkernieuws. Ontvangst is gratis, ook voor niet-NBVer's. Kies op de website het onderwerp 'media' en u wordt naar het aanmeldformulier geleid. Ontvangt u als NBV-lid de nieuwsbrief nog niet, dan graag uw mailadres doorgeven aan het secretariaat (*secretariaat@bijhouders.nl*).

Bijhouden: meer leesplezier

De laatste in het rijtje, maar zeker niet de onbelangrijkste boodschapper van de NBV en met voorsprong de meest arbeidsintensieve, is het zeer gewaardeerde tijdschrift *Bijhouden*. Van 1992 t/m 2006 heette dit maandblad *Bijen* (sommigen noemen het nog steeds zo). Dit decembernummer is het laatste echte 'maandblad', want de verschijningsfrequentie gaat per 2013 naar eens in de zes weken. Dat betekent dat *Bijhouden* in 2013 acht keer verschijnt. Dit leidt niet tot vermindering van het aantal bladzijden per jaar, want het tijdschrift wordt dikker dan u gewend bent. Ook blijft een aantal pagina's bestemd voor verenigingszaken. Door de omvang kunnen onderwerpen, waar dat nodig is, meer ruimte krijgen om ze inhoudelijk, en ook wat aantrekkelijkheid betreft, goed over het voetlicht te krijgen. Imkernieuws zal door de korte productietijd vooral de boodschapper

van het nieuws zijn en kunnen inspelen op bijenactualiteit. Het blad biedt de meer beschouwende en vooral de meer uitgebreide info. Cursussen en evenementen komen uitgebreider op de website en voortaan alleen in beknopte vorm in het blad. Om dat goed te coördineren is er nauw contact tussen de redacties. De afgelopen herfst is met de vormgever stevig gewerkt aan het huis van de nieuwe *Bijhouden*. Er is denkbeeldig getimmerd en geschilderd, er zijn muurtjes doorgebroken en wanden behangen. Het leverde meer ruimte op, fraaiere kamers, een logischer indeling, kortom aangenamer om in te wonen. Het eerste resultaat van de herinrichting krijgt u rond 1 februari te zien. Het tweede nummer rond half maart enzovoorts.

Waar is de mediamix van de NBV te vinden?

- Website van de NBV inclusief alle afdelingen: *bijhouders.nl*
- Nieuwsbrief Imkernieuws: aanmelden via *bijhouders.nl* of *secretariaat@bijhouders.nl*
- Tijdschrift *Bijhouden*: een overzicht van verschenen edities en toegang tot het archief via *bijhouders.nl*
- Facebookpagina's in Facebook.com in het zoekveld intikken: Nederlandse Bijenhoudersvereniging of Bijenhuis

Stadsimkers gezocht

Op de NBV-studiedag in Breda is er in het middagprogramma uitgebreid gesproken over 'bijen houden in de stad'. Aan het eind heb ik het voorstel gedaan om onder de NBV-vlag een werkgroep 'urban beekeeping' (stadsimkerij) in het leven te roepen. Zelf probeer ik een flink deel van mijn bijen in en rondom de stad Tilburg te plaatsen. Ik profileer me daar al een jaar of drie als stadsimker. Eerste doel van onze werkgroep van stadsimkers zou zijn om ervaringen uit te wisselen. Vanwege de deadline voor kopij voor deze *Bijhouden* doen we nu alleen een oproep aan die imkers die met hun bijen een bijdrage aan de stad willen leveren. Meld u! In een volgend nummer komen we met meer informatie.

Marcel Horck, *i* www.beezzzz.nl (4x een z) *e* info@beezzzz.nl

Mari van Iersel: veelzijdig redacteur en docent

Wie na meer dan 100.000 woorden in ongeveer 150 'bijenartikelen' besluit zijn tijd iets anders in te willen vullen, verdient in het zonnetje te worden gezet.

Mari van Iersel is niet alleen imker in hart en nieren, maar ook docent in geschrift en woord. In het januarinumnummer en daarop volgende nummers van de vierde jaargang (1995) van *Bijen* vinden we de naam Mari van Iersel voor het eerst als schrijver van de rubriek 'Voor de beginner'. Daarna volgen nog vele rubrieken zoals 'Imkerpraktijken', 'Basisbeginselen' en 'Maandpraatje'.

De praktijk van het bijhouden

Eind 1994 mist de redactie van *Bijen* een redacteur met een praktische instelling die graag over zijn ervaringen met bijhouden schrijft. Joop Beetsma, dan hoofdredacteur van *Bijen*, benadert Mari van Iersel voor deze functie. Hij herkent in Mari een praktisch imker die als medewerker aan het maandblad 'Bijenteelt' van de zuidelijke bonden interessante en praktische artikelen schrijft voor de beginnende en gevorderde imker.

De naam van de rubriek verandert in de loop van de tijd, maar de inhoud is altijd gericht op de praktijk van het bijhouden. Tal van onderwerpen passeren de revue, van gereedschap tot koninginnen-teelt of de bestrijding van de varroamijt. Kenmerkend voor de stijl van Mari is op de eerste plaats de helderheid. Op de tweede plaats schrijft Mari niet zomaar iets op, nee, er is altijd wel een verklaring te geven. Dit laatste vinden we al terug in de allereerste aflevering 'Voor de beginner' over gereedschap. Over de bijenkap schrijft Mari bijvoorbeeld: *"De sluier moet vrij hangen en het vizier moet zwart zijn. Dat vermindert de hinderlijke lichtweerskaatsing"*. Zo'n extra zinnetje waarin een toelichting gegeven wordt over het waarom, lees je vaak in de artikelen door hem geschreven. Immers het artikel moet wel begrijpelijk zijn voor alle imkers.

In het juni-themanummer van dit jaar lees ik in het onderdeel 'Hoe word je imker?' een paragraaf 'Wat heb je nodig?' Ook al

worden in dat themanummer de auteurs niet bij de artikelen genoemd, ik herken de heldere stijl van Mari. Na 17 jaar lijken de eerste rubriek voor de beginner en deze paragraaf voor de nog beginnende imker

spreek als ik zeg dat de altijd positieve inbreng van Mari voor iedereen een stimulant is om reis naar Utrecht [later Wageningen, red.] voor de maandelijkse redactievergadering te ondernemen.

foto Marga Canters

toch wel verdacht veel op elkaar. Dat kan geen toeval zijn. Overigens, het is werkelijk fantastisch de verschillende artikelen nog eens na te lezen in het digitale archief op de website www.bijhouders.nl.

De redactie

Verdeeld over de 17 jaren heeft Mari zijn kennis en ervaringen gedeeld met zowel de beginnende als de gevorderde imker. Niet alleen in de rubrieken maar ook in de vele meer specifieke artikelen, bijvoorbeeld over de varroamijt en koninginnen-teelt. Op dit moment profiteren de leden van De Duurzame Bij nog van zijn kennis over de relatie tussen de mijtval en de mate van de varroabesmetting. In redactievergaderingen is Mari altijd degene die let op een goede balans tussen de meer wetenschappelijke artikelen en artikelen met praktische onderwerpen. Die balans is niet moeilijk te vinden want Mari zit altijd vol ideeën en plannen. Ik heb goede herinneringen aan de samenwerking met Mari, zowel in de redactie als daarbuiten. Ik weet zeker dat ik ook namens de andere, latere redactieleden

Ik kan maar één conclusie trekken: de artikelen van Mari zijn van grote waarde en absoluut niet verouderd. Ik ben dan ook zeer benieuwd of er ooit nog eens iemand op het idee komt om de ruim 200 pagina's te bundelen. Dat levert een mooi boek op.

Mari, dank voor het vele werk dat je hebt verzet ten behoeve van het maandblad. We vergeten niet het vele werk dat je ook als hoofdbestuurslid en lid van de commissie Bijenteeltonderwijs hebt gedaan en doet. Want Mari is o.a. ook zeer actief in de commissie Bijenteeltonderwijs. Hij is een belangrijk man voor de lerarenopleidingen A en B: hij zorgt voor de organisatie van die opleidingen; hij geeft er didactiekcolleges en ook over de imkerpraktijk waarover hij zoveel heeft geschreven en hij beoordeelt verslagen en presentaties. Dus Mari blijft zijn kennis over bijen en het imkeren doorgeven aan de (nieuwe) imkers in Nederland. Het is aan anderen om daaraan op een gepast moment aandacht te besteden.

De auteur was 10 jaar lang (1999-2008) hoofdredacteur van Bijen, later Bijhouden.

Neonicotinen en verdwijnsiekte

Dhr. J. Ligthart uit *Made vraagt*:

Uit een recente studie onder leiding van Chensheng Lu aan de Harvard universiteit (Nursing the Planet, september 2012) blijkt dat pesticiden, in het bijzonder de neonicotines, zeker verband houden met de bijenverdwijnsiekte. Zou het de redactie lukken om de bevindingen van dit rapport te plaatsen in Bijhouden?

De redactie antwoordt:

De betreffende studie is gepubliceerd in het wetenschappelijk tijdschrift *Bulletin of Insectology* (jg 65, nr 1, pag 99-106, 2012). Wij baseren ons op de zogeheten primaire (wetenschappelijke) publicatie.

Uitgangspunt van het onderzoek is de aanname door de onderzoekers dat in invertsuiker gemaakt uit maïszetmeel neonicotinen zitten. Dergelijke invertsuiker is daardoor giftig voor bijen. In de afgelopen zes jaar zijn steeds meer commerciële imkers in de Verenigde Staten overgestapt op goedkope invertsuiker uit maïszetmeel als wintervoer voor hun bijen. Dat zou wel eens de oorzaak kunnen zijn van het optreden in de VS sinds 2006 van Colony Collapse Disorder (CCD), aldus de hypothese.

In Amerika groeit inderdaad een aanzienlijk deel van de maïs uit zaad dat behandeld is met een neonicotine. Uit het zetmeel in de korrels aan de kolven van die maïs wordt voor de voedingsmiddelenindustrie (frisdrank, snoep) glucosestroop gemaakt. Die glucose wordt met enzymen deels omgezet in fructose, want dat maakt de stroop zoeter. Het product wordt daarom in het Engels aangeduid als high-fructose corn syrup (HFCS), letterlijk: maïsstroop met veel fructose. HFCS 55 bijvoorbeeld betekent: een suikerstroop met 45% glucose en 55% fructose en lijkt chemisch veel op onze invertsuiker.

Aan dergelijke HFCS – niet nader geanalyseerd – voegden de onderzoekers zelf verschillende doseringen (0,1-400 µg) imidacloprid per kg stroop toe. Ze voerden de oplossingen vanaf begin juli 2010 gedurende dertien weken aan bijenvolken, eerst 4 weken in 4 concentraties tussen 0,1 en 10,5 µg/kg, daarna 9 weken ongeveer

40 x zo geconcentreerd. Elk koppel van een bepaalde lage en hoge dosering werd verstrekt aan steeds 4 volken, elk op een verschillende stand. Er waren 4 standen. Eind december troffen ze de eerste dode volken aan in de groep die 9 weken 400 µg/kg imidacloprid had gekregen. Daarna traden ook dode volken op in andere behandelingen. Aan het eind van de winter 2010/2011 waren 15 van de 16 behandelde volken dood en ook één van de vier onbehandelde volken. Het beeld van de dode volken/lege kasten leek op dat van CCD: volk vrijwel weg, volop voer aanwezig.

De doseringen zijn nogal hoog in vergelijking met wat er in stuifmeel en nectar aan neonicotinen kan zitten. In de proef verdwenen de volken aan het eind van de winter. De verdwijnsymptomen van CCD zijn, aldus de Amerikaanse definitie van CCD, al te zien in het actieve bijenseizoen

(nazomer-herfst). Dat neemt niet weg dat in de proef imidacloprid in HFCS op lange termijn dodelijk was voor bijen.

De vraag of er in marktpartijen van HFCS inderdaad neonicotinen zitten en hoeveel is in dit onderzoek niet beantwoord. Daarvoor moeten we terecht bij onderzoek door DeGrandi-Hoffman e.a., gepubliceerd in het *Journal of Apicultural Research* (jg 51, nr 4, pag 371-372, 2012). Zij verzamelde monsters HFCS van de drie grootste leveranciers in de VS en onderzochten die op residuen van 174 verschillende agrochemicaliën, waaronder 17 neonicotinen namelijk acetamiprid, clothianidine, dinotefuran, imidacloprid, thiacloprid en thiamethoxam en hun afbraakproducten. In geen van de monsters werd een pesticide aangetroffen, ook geen neonicotine. Dat bevestigt eerdere onderzoeken van het USDA Pesticide Data Program uit 2008. Ook toen werden heel weinig pesticiden aangetroffen in de 650 monsters HFCS en bleek imidacloprid niet aantoonbaar.

Cie Bijenteeltonderwijs

Nieuwe bijenteeltleraren

De NBV-commissie Bijenteeltonderwijs heeft in samenwerking met de bijenhoudersvereniging Amstelland een cursus Leraar Bijenteelt-A gegeven. Dit om vooral in West-Nederland het aantal leraren uit te breiden. Zoals veel verenigingsbesturen ervaren, is er tegenwoordig een grote belangstelling voor het houden van bijen. Als imkers weten we dat bijen houden veel moeilijker is dan vroeger. Een goede basiscursus onder leiding van een deskundig leraar bijenteelt is voorwaarde om zonder teleurstellingen bijen te kunnen houden. De commissie prijst zich dan ook gelukkig een nieuwe lichterij deskundige leraren aan u voor te mogen stellen. Namen en adressen van deze leraren komen beschikbaar op de website bij *onderwijs/bijenteeltonderwijs*.

Vooraan: Marga Lont, Annemieke Timmerman; **voorstelrij:** Martien Walraven, Renée van Diessen, Hub Maar, Frank Wilmink, Nelleke Walraven, Pieter Dhont en Elbert Hogendoorn; **achterste rij:** Gert Admiraal, Sjaak Heere (daarachter Aris de Bakker), Wouter Schouwstra, Ernst de Jonge, Rob Veeneklaas, Jan Westerhof, René Genet, Albert Stoter en Jos Verhulst

Bijenbeet verdooft

De stof 2-heptanon (lijkt chemisch een beetje op aceton) wordt door de kaakklie-ren van volwassen bijen afgescheiden. De bekendste functie van de stof is die van alarmferomoon, maar deze functie wordt in een onderzoek van Papachristoforou en collegae in twijfel getrokken. In een experiment vinden ze bij het aanbrengen van de stof geen verdedigingsreactie van wacht-bijen. In hetzelfde onderzoek laten ze echter zien dat wasmotlarven en varroa-mijten door 2-heptanon verdoofd worden. De kaken van de bijen kunnen door de huid van wasmotlarven dringen. 2-Heptanon komt dan in de larve, die direct voor een paar minuten verlamd wordt. Zo kunnen de larven makkelijker de kast uitgedragen worden. Bij varroamijten komt de stof op het schild, maar is het effect blijvend en leidt op zich tot sterfte van de mijt. De onderzoekers suggereren dat het verwijderen van mijten door poetsgedrag door de verdovende werking vergemakke-lijkt wordt. AV

Papachristoforou, A., e.a., 2012. The Bite of the Honeybee: 2-Heptanone Secreted from Honeybee Mandibles during a Bite Acts as a Local Anaesthetic in Insects and Mammals. PLoS ONE 7(10): e47432.

AVB-speurhonden

Gelukkig komt Amerikaans vuilbroed (AVB) in Nederland niet vaak voor. In 2008 liet de laatste AVB-monitoring van bijen@wur zien dat op minder dan 1% van de bijen-standen AVB-sporen werden vastgesteld. Het aantreffen van deze sporen betekent overigens niet noodzakelijk dat het betref-fende volk ziek is. Ook worden honingmonsters gebruikt om besmetting vast te stellen, maar die leve-ren minder betrouwbare gegevens op. Vaak wordt de besmetting door de bijen-houder zelf ontdekt, maar dan is het volk al behoorlijk ziek en moet er actie onder-nomen worden om de ziekte te stuiten. In bijvoorbeeld Duitsland en de VS wordt regelmatig AVB vastgesteld en dan praten we over volken die ziek zijn en waar moet worden bestreden vanwege het grote besmettingsgevaar. Recent stond in het American Bee Journal dat speciale honden kunnen worden inge-zet, die zijn afgericht op het vinden van volken met AVB¹. Overigens worden in de VS ook honden gebruikt om diefstal van bijenvolken te voorkomen, of om beren weg te houden bij de bijenstanden. De Labrador is zeer geschikt om af te rich-ten op de geur van een volk met AVB. Na een training van enkele maanden kunnen ze uit 100 volken in no-time vaststellen welke er AVB hebben. In drie Ameri-

kaanse staten hebben ze ervaring met dergelijke helpers. Ze ondersteunen de officiële inspecteurs van bijenstanden in hun gezondheidstaak. Dat controleren gebeurt in de winter omdat er dan geen bijen vliegen die de honden kunnen steken. Ook mensen zullen de speuractiviteit dan niet zo gauw verstoren.

Wel moet er, om de honden te kunnen trainen, op een geïsoleerde plek een AVB-besmet volk in stand gehouden worden. Dit roept wel de vraag op of je hiermee geen risico loopt op verspreiding en ook, of er AVB-sporen met de honden meeliften. Ook in Duitsland hebben ze al enige tijd ervaring met AVB-speurhonden². Of de inzet van de snuffelhonden in genoemde landen doorzet is de vraag. Training en onderhoud van een AVB-speurhond kost namelijk al gauw € 25.000 per jaar. CvH

1) *Am. Bee Journal* 152(8): 775-776 (2012)

2) *Deutsches Bienen-Journal* (9): 9 (2012)

Londen: teveel bijen?

De Londense bijenhoudersvereniging (LBKA) vindt dat maar eens bekeken moet worden of er in de Engelse hoofdstad niet teveel bijen worden gehouden. De vereni-ging is vooral kritisch over InMidtown, een organisatie die lokale bedrijven bijenvolken aanbiedt. Angela Woods, woordvoerder voor LBKA, geeft aan dat de bijenpopulatie in Londen groeit, maar dat de honing-opbrengst terugloopt.

Maar InMidtown zegt dat de gemiddelde honingopbrengst van hun volken juist stijgt en dat die op het moment met 16,8 kg drie kilo boven het landelijk gemid-delde ligt. Bovendien helpen ze mee aan de aanplant van drachtplanten en plaatsen ze geen volken in gebieden met te weinig dracht.

Volgens de LBKA zouden bedrijven hun geld nuttiger besteden door projecten voor drachtplanten en cursussen voor imkers te sponsoren. Ondertussen raadpleegt de vereniging milieuorganisaties en weten-schappers om te onderzoeken wat er precies aan de hand is. AV

London bee numbers 'could be too high', 12 oktober 2012.

www.bbc.co.uk/news/uk-england-london-19913180

Foto Sylvia Glashouwer

Een labrador in zijn vrije tijd

Langs de IJssel

Zicht op de Duursche Waarden over de rivier

Henk van der Scheer

In het gebied van de huidige IJssel duwden gletsjers ooit door hun gewicht de ondergrond opzij. Na terugtrekken van het ijs werden door de wind zandduinen opgeworpen. Vervolgens steeg de zeespiegel en trad in grote delen van Nederland veenvorming op, ook in het dal van wat nu de IJssel is.

In die tijd was er geen verbinding tussen Rijn en IJssel en waterde de huidige Achterhoek via het veen langs de Oude IJssel af op een binnenmeer bij de tegenwoordige Flevopolder en later op de Noordzee. Ontbossing in Duitsland maakte dat de Rijn steeds meer water te verwerken kreeg en er ontstond een verbinding met de Oude IJssel. De IJssel had in de Middeleeuwen haar grootste waterafvoer en toen ontstonden de grote kronkelwaarden: Cortenoever bij Brummen, de Rammelwaard bij Voorst, de Ravenswaarden bij Gorssel, de waarden bij Wilp en Scherenwelle bij Wilsum en andere. In de riviermonding groeiden slik- en zandplaten en zo ontstond de IJsseldelta.

Mensenwerk in de IJsselstreek

Het gebied was nogal drassig en de meanderende stroom liet allerlei bezinksel achter. Daardoor ontstonden langs de rivier rivierduinen en voedselrijke kleigebieden waar, na jaren, flinke bossen groeiden. Het waren gebieden waar de natuur zonder beperkingen haar gang kon gaan. Dat veranderde geleidelijk toen er mensen kwamen wonen. Op de voedselrijke grond konden gewassen goed groeien. Om te voorkomen dat alles wegspoelde, wierpen de eerste vaste bewoners er terpen op - langs de grote rivieren heten dat donken - en later zomer- en winterdijken. Zo ontstonden de uiterwaarden zoals wij ze kennen. Het werd uiteindelijk een gebied van landbouw en veeteelt, met in de

vorige eeuw veel fruit. Karakteristiek voor het IJsselgebied waren toen hoogstamboomgaarden met daaronder grazende brandrood en later roodbont Maas-, Rijn- en IJsselvee. Maar er gebeurde meer.

Tussen de inperkende dijken werd de IJssel goed bevaarbaar en vormde dus een uitstekende handelsroute; ook dat had z'n invloed op de omgeving. Deventer, Kampen, Zwolle en Zutphen waren allemaal lid van de Middeleeuwse Hanze, het handelsverbond van steden in Nederland, Duitsland, Engeland, Denemarken, Zweden en Vlaanderen. Later werd de IJssel met kribben nog verder aan banden gelegd. De monding verzandde echter en daardoor kreeg de IJssel steeds minder en de Waal steeds meer Rijnwater te verwerken. Om dat probleem op te lossen werd omstreeks 1700 het Pannerdensch kanaal gegraven, als nieuwe verbinding tussen Rijn en IJssel. Momenteel stroomt maar ongeveer een tiende van het Rijnwater via de IJssel naar het IJsselmeer.

Van steenfabriek naar natuurgebied

Een andere ontwikkeling was de winning van klei en zand. Alleen al tussen Deventer en Zwolle waren vijf steenfabrieken waarvan de laatste begin zeventiger jaren is gesloten. Toen de tichelgaten en zandputten in onbruik raakten, kreeg de natuur daar vrij spel. In 1995 werden er in de uiterwaarden van de IJssel vier gebieden aangewezen (als Rijksnatuurmonument) waar de natuur voorrang krijgt: ten noorden van Deventer, tussen Olst en Wijhe bij Den Nul, bij Windesheim en bij Zalk-Wilsum. Tegenwoordig zijn vrijwel alle 'buitendijkse', dus in de uiterwaarden gelegen, natuurgebieden aangewezen als Natura 2000-gebied 'Uiterwaarden IJssel'. De rivier zelf hoort daar overigens niet bij. Die natuurgebieden vormen een kleinschalig oud cultuurlandschap van rivierduinen, stroomdalgraslanden, kievitsbloemhooi-

landen, glanshaverhooilanden en natte, ruige graslanden. In die stroomdalgraslanden groeien en bloeien vele kenmerkende bloemen (o.a. tripmadam, zacht vetkruid, sikkelklaver, veldsalie, kleine ruit, kleine pimpernel, echte karwij, karwijvarkenskervel, weidegeelster en ereprijssoorten). In de plassen groeien drijvende waterplantenvegetaties. De monding van de IJssel is van belang voor rivierfonteinkruid. Andere gebieden die aansluiten op de zandgronden, zijn van belang vanwege hardhoutooibos met zomereik, gladde iep en es, en een onderbegroeiing van gewone vogelmelk en slangenlook. Bekende en fraaie complexen hardhoutooibos liggen in Cortenoever, Fortmond/Duursche waarden, Hoenward bij Hattem en het Zalkerbos.

Duursche waarden

Een van de bekendste natuurgebieden daar zijn de Duursche waarden bij Den Nul. In dat gebied ligt een oude rivierarm. Er zijn moerassen, er is riet, ruigte, arm en rijk grasland, struweel en een zachthoutooibos met wilgensoorten en populier. Ook ontwikkelt er zich op de wat hogere gronden een hardhoutooibos. Verder zijn er kleigaten en steenovens waar een steenfabriek heeft gestaan, kortom alle elementen van een uiterwaardengebied. Samen met de Vorchterwaarden, iets verder stroomafwaarts aan de overkant van de IJssel, ontwikkelt Staatsbosbeheer beide waarden in één project. De Vorchterwaarden bestaan vooral uit stroomdalgrasland met heggen, zoals traditioneel veel voorkwam in het rivierengebied. Diverse bloemsoorten zijn er te vinden, zoals kattenstaart, cichorei en rivierkruid. Door de vergravingsprojecten langs de rivier, nodig voor het realiseren van de veiligheidsdoelstelling en het beter inrichten van natuurgebieden gedijen langs de IJssel ook de distels.

Imker in de IJsselvallei

Binnendijks, niet ver van die Vorchter waarden, woont Adrie Hottinga, imker en natuurliefhebber. Voor zijn werk bij Staatsbosbeheer heeft hij vele jaren in het buitengebied rondgelopen. Tegenwoordig vertegenwoordigt hij Staatsbosbeheer in diverse werkgroepen die gaan over gebiedsontwikkeling en inrichting, voor Flevoland, Overijssel en Gelderland. Hij bepaalt mede het beleid, ook met betrekking tot het plaatsen van bijenvolken in terreinen van Staatsbosbeheer. Wat dat laatste betreft ligt hij zo af en toe in de clinch met collega's op het werk die vooral solitaire bijen willen beschermen.

Al tijdens zijn opleiding aan de tuinbouwschool in Frederiksoord mocht hij daar de bijen en de fruitbomen verzorgen. Zo werd de kiem gelegd voor twee van zijn huidige passies: het houden van 6-8 bijenvolken en het verzorgen van diverse fruitbomen in de tuin en de boomgaard rond zijn huis. Hij verzamelt vooral hoogstambomen van zeldzame oude appel- en perenrassen die vroeger langs de IJssel werden geteeld. Overigens verzamelt hij nog veel meer, zoals oude gereedschappen en imkerspullen. Zijn twee schuren zijn een eldorado voor verzamelaars. Veel van die spullen verkreeg hij door ze te ruilen voor een paar potten honing. Naast zijn werk, de bijen, zijn vijftiental schapen en z'n tuin is hij vooral druk in het vrijwilligerswerk (vaak als bestuurslid) voor verenigingen en stichtingen. Zo is hij al weer 30 jaar voorzitter van de afdeling Heerde van de VBBN/NBV, was hij jaren lang bestuurlijk actief bij het SOVON-vogelonderzoek Nederland, telt hij nog steeds regelmatig ganzen en andere vogelsoorten, o.a. de

kwartelkoning en inventariseert hij bomen in natuurgebieden. Na 'Frederiksoord', werd de liefde voor het bijenhouden geactiveerd door een imkerende buurman, fietsenmaker in Baambrugge, die zijn bijenvolken plaatste in boomgaarden langs de Vecht in Breukelen. In Vorchten begon voor Adrie de hobby pas echt, met eigen bijen.

Dracht tot en met de linde

In het voorjaar is er veel dracht, eerst diverse wilgensoorten en daarna grootfruit en paardenbloem. Dan begint de lindedracht. Zelf heeft hij bomen van bijna alle lindesoorten aangeplant (de Chinese linde ontbreekt nog) en ook de gemeente Heerde, waartoe Vorchten behoort, is daarmee actief bezig. "Helaas valt er na de lindedracht niet veel meer te halen in het buitengebied", aldus Hottinga. "Mijn bijen staan eigenlijk wat te ver af van de natuurgebieden in de uiterwaarden. De bijen van mijn collega-imkers bij Heerde hebben het wat dat betreft duidelijk beter met de 'stadsdracht'. In augustus gaan mijn bijen daardoor met enige achterstand in ontwikkeling naar de heide ten noordwesten van Heerde. Eigenlijk zou ik tussendoor moeten reizen, maar daarvoor ontbreekt me de tijd. Overigens slinger ik drie keer – na de bloei van het fruit en de paardenbloemen, na de lindebloei en na de heidedracht en dat levert me voldoende honing op. Een deel verkoop ik, de rest geef ik weg en niet te vergeten ruil ik tegen diensten, boeken, gereedschappen en imkerspullen. Ja, ik heb het druk en ik doe veel, maar ik leid wel een veel voldoening gevend leven." En dan hebben we het nog niet gehad over zijn gezin en poes Bas die het gesprek vooral slapend bijwoont tussen de stapels papier op zijn werktafel.

Foto Adrie Hottinga

Beheer in de Duursche Waarden

Foto Henk van der Scheer

IJssel bij Wilp

Pim Lemmers, *bijenambassadeur*:

‘Durven is het halve werk’

“Hotel voor wilde bijen in Bloemendaal”. “Wethouder bezorgt bijenhôtels op scholen”. “Giel Beelen en het Jaar van de Bij”. “Bijen naar het Capitool”. “Zondag krijgt Vroege Vogels haar eigen bijenvolk”. “Bijenles Bennebroek door Tweede-Kamerlid Esther Ouwehand”. “Bijen aaien op Willinkschool in Bennebroek”. “Koningin en haar onderdanen in de provincietuin”. “Bijenhôtel geplaatst bij Torentje”. Krantenkoppen met het woord ‘bijen’ erin waren dit jaar niet van de lucht.

Een in 2012 bijzonder actieve plaatselijke imkervereniging? Een groep gedreven imkers uit het hele land, die er samen publiek tegenaan gingen? Geen van beide. Dit is het werk van een individuele imker: Pim Lemmers uit Heemstede, meer dan 20 jaar imker en enthousiast bijenambassadeur. In het Jaar van de Bij deed hij er nog een schepje bovenop en laat daarmee zien hoe imkers met de juiste inzet veel voor elkaar kunnen krijgen.

Bijen in de gemeente

Zo schreef hij aan B&W van elke gemeente waar hij bijen heeft staan. Naar aanleiding daarvan is onder andere Annemieke Schep, wethouder van gemeente Bloemendaal, mee geweest naar scholen om bijenhôtels te bezorgen en les te geven. Bloemendaal en Heemstede schaften respectievelijk 25 en 35 bijenhôtels aan voor educatie over bijen op school. Ook Lemmers zelf gaf afgelopen jaar op verschillende basisscholen, bij elkaar ruim 1000 kinderen, les over bijen. Later berichtte hij nog dat aan het scholenproject in Heemstede ook de Vara, Giel! en Vroege Vogels gaan meewerken.

Kamerleden op bezoek bij de koningin

Een bijenvolk heeft zelfs in de tuin van de Commissaris van de Koningin van Noord-Holland Johan Remkes, gestaan. Lemmers stuurde een uitnodiging aan alle politieke partijen: “Kom op bezoek bij de koningin”. Het merendeel van partijen heeft daarop gereageerd. Maar helaas, door de drukte rond de verkiezingen

konden de meesten er geen tijd voor vrijmaken. Helma Lodders (VVD) en Esther Ouwehand (Partij voor de Dieren) kwamen wel langs. Zij gingen ook mee om les te geven op basisscholen. Met Esther Ouwehand heeft Lemmers zelfs een groot bijenhôtel geplaatst bij het Torentje, in het gezichtsveld van de minister-president.

Tip van Pim:

De bij is duurzaam, ze zijn belangrijk en nuttig. Zonder bijen hebben we niet de groente en het fruit zoals we dat nu hebben. Daarom is het belangrijk dat er meer les wordt gegeven op scholen, om de jeugd daar al bekend mee te maken. Dit zijn allemaal argumenten die je kan gebruiken om fondsen te werven en mensen te overtuigen van het belang van de bij. Kijk goed in je eigen omgeving naar de mogelijkheden die er zijn, en gebruik die vervolgens!

Bijen op de radio (en de TV)

Intussen staan er twee volken op het Mediapark in Hilversum. In de uitzending Giel! op 3FM gaf de bekende DJ Giel Beelen regelmatig een update hoe het met ‘zijn’ bijen ging. De honing wordt deze maand geveild in het Glazen Huis onder het merk ‘Miel Giel’, honing van Giel. Hij trekt dan speciaal zijn imkerpak aan. Janine Abbring en Menno Bentveld, presentatoren van het radio-programma Vroege Vogels, kregen ook een eigen bijenvolk. Hoe het daarmee ging was regelmatig op de radio te horen. Twintig potjes honing zijn voor het goede doel geveild, enkele brachten € 125 op! De opbrengst gaat naar De Boei, een sociale werkplaats in Vlaardingen waar mensen met een verstandelijke beperking bijenhôtels en vlindertafels maken.

Voorsprong op andere imkers

Lemmers heeft bij zijn missiewerk een groot voordeel: van huis uit is hij journalist. Giel Beelen kent hij persoonlijk en hij heeft voor verschillende omroepen gewerkt. Hij schrijft nu nog voor

Foto Partij voor de Dieren

Esther Ouwehand met bijenhôtel bij het Torentje

Commissaris van de koningin Johan Remkes en imker Pim Lemmers werken samen in het bijenvolk in de provincietuin

Foto Arthur Rapphet Meeng/Provincie Noord-Holland

DJ Giel Beelen tapt zijn eerste potje honing

diverse dagbladen. Maar niet alles ging meteen van een leien dakje. Op het Mediapark bijvoorbeeld kan je niet zomaar bijenvolken neerzetten. Het kostte diverse gesprekken met de beheerder van het park voor het mocht. Eerst moest hij uitleggen waarom de bijen daar kunnen staan en geen gevaar voor de mensen opleveren. Idem dito bij de tuin van commissaris Remkes. Sterke argumenten en overtuigingskracht waren nodig om zover te komen. Maar hoe pak je dat als 'gewone imker' aan?

Netjes brutaal

Lemmers: "Je moet lef hebben, netjes brutaal zijn en over doorzettingsvermogen beschikken. Je krijgt ook wel eens 'nee' te horen. Of je krijgt de opmerking: "Het zijn maar bijen". Daardoor moet je je niet laten teleurstellen. Alle positieve, enthousiaste reacties geven een kick en stimuleren om door te gaan." Opvallend is het enthousiasme waarmee Lemmers vertelt. "Durven is het halve werk, zelf initiatief nemen en de bij verkopen. Mijn doelstelling was de bewustwording bij mensen te vergroten. Dus mensen benaderen en overtuigen om jou daarbij te helpen en mee te werken aan wat je bedacht hebt. Als ze dan vragen: 'Waarom zouden we dat doen?', moet jij je antwoord klaar hebben."

Gewoon doen

"Bedenk wat mensen aanspreekt. Om de gemeente binnen te komen nodig je bijvoorbeeld de burgemeester of een van de wethouders uit om het eerste potje honing te komen tappen. Of neem naar een afspraak een pot honing mee." Als Lemmers bij een wethouder kwam, had hij altijd een wildebijenhotel met doorzichtige buisjes bij zich. Dan kon hij laten zien hoe die bijen nestelen. "Zoek contact met tuincentra en bezoekerscentra. Er zijn ook imkers die al dan niet met bijen bij tuincentra staan en daar uitleg geven over het belang van de bij. Bij bezoekerscentra kan je mis-

schien een tentoonstelling organiseren waar mensen met de bijen in aanraking kunnen komen, kunnen zien wat het inhoudt en waar je lezingen kan geven en mensen informeren. Je kan er ook honing slingeren."

"Een imker-ambassadeur moet vooral communicatief sterk zijn, en mensen kunnen overtuigen via hun zintuigen: kijken, voelen, ruiken, aaien, aanraken en proeven."

In de krant

"De redactie van een krant krijgt honderden mails per dag. Wanneer je wilt opvallen, kan je een redacteur uitnodigen om de bijen eens van dichtbij te komen bekijken. Of bel de stadsredactie en zeg dat de burgemeester komt mee-imkeren. Een foto van de burgemeester in imkerpak is natuurlijk schitterend! Of je kan zelf kopij aanleveren door een foto met tekst op te sturen. Ook zijn er websites waar je zelf lokale nieuwsberichten kan plaatsen, bijvoorbeeld op www.dichtbij.nl."

In Trouw komt door Pims toedoen een recept van honingkoek.

De kosten

Het missionarisch werk kost tijd en geld. Lemmers heeft afgelopen bijenseizoen duizenden kilometers gereden, slechts een klein deel daarvan kreeg hij vergoed. In de periode van april tot augustus heeft hij ongeveer 20 tot 25 uur per week aan het missionarisch werk besteed. "Maar het was het waard!"

Sponsors en fondsen

Tijdens het Jaar van de Bij kreeg Lemmers veel ondersteuning van derden. Collega-imker Herman Groen uit Ouderkerk gaf hem voor de basisscholen een buckfastvolk cadeau. Van het Bijenhuis kwamen potjes, handschoenen en imkerpakken; deze zijn gratis bedrukt door textieldrukkerij ProPatch uit Hoofddorp. Het merk NZA stak de imker zelfs in een nieuwe outfit. Maar er zijn veel meer fondsen die je kan aanboren.

Ook volgend jaar...

Lemmers zit tot halverwege volgend jaar al vol met activiteiten: scholenprojecten, imkeren met bekende Nederlanders (Erik van Muiswinkel) en nog meer bijenhôtels plaatsen. Ook na het Jaar van de Bij blijven bijen belangrijk. Aan ons imkers dus de uitdaging om dat aan de mensen over te brengen.

Bijen aaien op de Willinkschool in Bennebroek

Bunda de Vaca (*Trigona fuscipennis*)

illustratie Bertus Wieringa

Enkele tuinmannen attendeerden ons op een volk dat ze waren tegengekomen bij het opschonen van een terrein. Aan de voet van een 30 meter hoge boom zat, verscholen tussen wat planten, deze nestingang. Zeer interessant was dat 30 cm verder een groot volk geafrikaniseerde honingbijen ook een ondergrondse nestplaats had gevonden.

Deze Bunda de Vaca heeft een donkere, trechtervormige nestingang. De volksnaam verwijst daarnaar: Bunda de Vaca betekent koeienkont. In Brazilië komen 19 soorten van het geslacht *Trigona* voor. Hun nesten kunnen, zoals bij *Trigona fuscipennis*, ondergronds zijn, maar andere soorten nestelen in boomholtes, of

maken een eigen nest hoog in de bomen. Ook zijn er soorten die samen met termieten leven. En dan is er nog een soort die altijd gevonden wordt samen met een mierennest. Het mierennest omhult het bijennest, alleen de nestingang van de bijen is vrij. De reden van dit samennestelen van twee soorten is onbekend, maar het moet voor beide soorten toch van voordeel zijn. Is het louter toeval dat ons nest van deze Bunda de Vaca vlak naast dat van een honingbijenvolk werd gevonden?

Verschillende soorten *Trigona*'s verzamelen uitwerpselen van zoogdieren voor de bouw van het nest. Daarbij gaat het vooral om de plantenvezels die stevigheid geven aan de constructies waarin veel was wordt ver-

werkt. Dat zijn dan vooral de raten en de voedselpotten. Soms ruikt het nest naar dit constructiemateriaal!

De *Trigona*'s hebben heel grote volken, tot meer dan 100.000 bijen in een nest. De nestingang is dan ook heel breed. Bij deze Bunda de Vaca is de ingangstunnel 8-9 cm in diameter. Het zijn heel opvallende nesten, en er is zelfs een stadje dat naar deze bijen is genoemd. Er zijn trouwens meer plaatsnamen in Brazilië die aan de vaak indiaanse namen van angelloze bijen zijn ontleend. Dat wijst op de betekenis die deze bijen altijd al hadden.

Eerste lustrum voor studiedag bestuivingimkers

Christ Smeekens

Op zaterdag 26 januari 2013 organiseert de NBV-commissie Bestuiving voor de vijfde keer de jaarlijkse studiedag voor bestuivingimkers in Wageningen.

Programma

- 09.00 Zaal open, ontvangst met koffie
- 09.45 Opening door dagvoorzitter Joep Verhaegh
- 10.00 **Mondiaal tekort aan bestuivingvolken?** *Kees van Heemert* (o.a. vmlg. directeur *Ambrosiushoeve*; redacteur *Bijenhouden*). Bestuivingimkers brengen hun volken tegen een vergoeding naar de gewassen: een economische activiteit. Bij een grote bestuivingbehoefte zoals bij de amandelteelt in Californië, bepalen vraag en aanbod de hoogte van de vergoeding. Hoe gaat dat in z'n werk? Hoe afhankelijk zijn gewassen van honingbijen? Zijn er in de toekomst wel genoeg bijenvolken? De fabel van de verdwenen bijen in China. Wanneer is honingproductie voor een beroepsimker interessanter dan bestuiving? Vragen en antwoorden.
- 11.00 **Imkeren bij een asperge-zaadteeltbedrijf** - *Robert Cox* (*bedrijfsimker bij Limseeds BV, onderdeel van Limgroup Agricultural Research met hoofdvestiging in Horst, centraal in het tweede tuinbouwgebied van Nederland*).
Planning, organisatie en risicospreiding gedurende het bestuivingsjaar toegespitst op het vermeerderen van bijenvolken en optimale vitaliteit van de bestuivingsvolken voor de aspergezaadteelt.
- 12.00 Lunch
- 12.30 Workshop in de vorm van gespreksgroepen met verslaglegging: **2012: een uniek imkerjaar met ups en downs**. Wintersterfte, moeizame voorjaarsontwikkeling (lage temperaturen met relatief weinig honing/stuifmeel, moeizame bevruchting jonge moeren).
- 13.30 De gespreksgroepen doen verslag
- 14.30 Koffie-/theepauze
- 14.45 **De sleutel tot succes voor een minimaal verlies aan bijenvolken; resultaten van het 'BIV'-onderzoek** - *Otto Boecking* (*senior-onderzoeker bij het 'Institut für Bienenkunde' te Celle, Duitsland*). BIV staat voor Betriebsweisen im Vergleich. Samen met Pia Aumeier en Gerard Liebig vergelijkt Boecking de twee meest gangbare bedrijfsmethoden in Duitsland: de Celler rotatiemethode en de Hohenheimer bedrijfsmethode. De methoden verschillen inzake het maken van jonge volken en de verzorging in de nazomer. Het onderzoek kijkt ook naar de varroabestrijding. In 2012 testten 150 imkers met meer dan 2600 volken hoe beide bedrijfsmethoden doorwerken in volksontwikkeling, zwermen, honingopbrengst en varroabesmetting. De BIV-imkers hebben gemiddeld veel kleinere verliezen dan het Duitse gemiddelde.
- 16.00 Afsluiting ontmoetingsdag.

Plaats: Radix, Droevendaalsesteeg 1, 6708 PB Wageningen. Kosten: € 17,50 p.p. Lunchpakket zelf meebrengen, voor koffie, melk en thee wordt gezorgd. Betaling aan de zaal vóór aanvang van de studiedag. Deze dag is niet alleen voor bestuivingimkers, maar voor alle andere imkers die hun bijenhorizon willen verbreden. Aanmelding uiterlijk maandag 21 januari 2013 bij het secretariaat van de NBV, Gerda Boogaards, t 0137 422422 of e secretariaat@bijenhouders.nl.

Workshop 2012

In de workshop begin 2012 is de wintersterfte 2011-'12 gepeild. Die varieerde van 0 tot 100% (niet in absolute aantallen uitgewerkt). Als belangrijkste oorzaak van de wintersterfte werd vrijwel unaniem genoemd: onvoldoende bestrijding van de varroamijt. Bij sommigen was de sterfte kleiner dan de afgelopen jaren door intensievere bestrijding van varroa. Als tweede in de rij van oorzaken werd gebrek aan stuifmeel aangewezen. Verder zijn genoemd Nosema, te weinig voer en Europees vuilbroed. Opvallend is dat slechts een enkele imker neonicotines (groep gewasbeschermingsmiddelen) als oorzaak aanwees. In de discussie over de invloed van de bedrijfsmethode op de vitaliteit van bijenvolken wordt gehecht aan goede hygiëne. Veel raat vernieuwen en raten en kasten ontsmetten. Volken veel laten bouwen en veel nieuwe volken opzetten. Slechte volken opruimen. Daarnaast goede en tijdige bestrijding van varroa, na discussie over de effectiviteit van de diverse middelen en methoden. Andere genoemde factoren: goede stuifmeelvoorziening, voldoende dracht bij de stand, de leeftijd van de koningin, biologisch-dynamisch imkeren en aparte standen voor jonge opkweekvolken. Ziektepreventie wordt vrijwel unaniem gezocht in tijdige en effectieve varroabestrijding; wie veel volken heeft moet dat goed plannen. Het driegangenmenu van Bijen@wur vinden velen een goede leidraad. Het snijden van darrenraat is enkelen te tijdrovend. Er was vraag naar meer informatie over de effectiviteit van vormen van bestrijding in Duitsland.

Inspiratiemiddag 'Help de bijen'

De participanten in 'Het jaar van de bij' organiseerden samen met de provincie Zuid-Holland op 25 oktober een inspiratiemiddag in de vergaderzaal van het Zuid-Hollandse provinciebestuur. Aat Rietveld was erbij en spreekt van 'een succes'.

Ruim 100 'man', van diverse pluimage, kwam hun inspiratie delen en vergroten: flink wat ondertekenaars van het convenant 'Bijvriendelijk handelen', gemeenten, provincie, ministerie. Ook een aantal enthousiaste imkers en andere natuurliefhebbers waren erbij.

Overheid en particulier

Na een openingswoord door gedeputeerde Han Weber deed 'onze' Jeroen Vorstman de aftrap. Hij legde nog eens uit wat de honingbij bedreigt. Veel plaats was ingeruimd voor voorbeelden van wat bedrijven en overheden kunnen doen om de omgeving bijenvriendelijk te maken en (dus) de biodiversiteit te bevorderen. Bij het onderwerp 'Bedrijven helpen bijen' hoorden we voorbeelden van de wijze waarop een stenen parkeerterrein eenvoudig wordt omgebouwd tot een groene oase. Grote bedrijventerreinen kunnen onderdeel vormen van de ecologische hoofdstructuur. Ja deze zelfs vervangen, want een aantal grote jongens wil hieraan meewerken, en ook Wageningen UR en andere instituties. Diverse gemeenten voeren al een actief groenbeleid tot voordeel van bijen, zo bleek uit diverse presentaties. Van belang is dat er verbindingen komen tussen de bebouwde kom en het buitengebied. Daarvoor moeten gemeenten en provincie echt samenwerken, en ook particuliere grondbezitters worden aangemoedigd om mee te doen.

Nestgelegenheid

Bijenhotels bevorderen de nestgelegenheid. Maar is er wel genoeg aandacht voor de bijen die in de grond hun een nest maken? Aan de hand van de beschrijving van het leven van de sachembij (*Anthophora pumipes*) werd ons duidelijk dat er open

plekken moeten zijn waar bijensoorten kunnen graven om er hun nest te maken. Vergelijk de oeverwal, die voor zijn nest zandige steilwanden nodig heeft.

Achtmaal gouden ideeën

In acht groepen werden ten slotte enthousiast 'gouden ideeën' op een rij gezet: Dat leverde leuke inzichten op, bijvoorbeeld:

- Bloemrijke veldjes en borders zouden wel eens goedkoper kunnen zijn dan gras;
- Wijk als gemeente af van de **geïkete** lijstjes van bomen, struiken en vaste planten, en zorg zo voor insectenvriendelijker groen;
- Kijk naar Groningen: daar werden dubbel biodivers op rotondes verschillende grondsoorten opgebracht en vervolgens de bijhorende insectenvriendelijke plantsoorten gepoot.

Samen met met de resultaten van het Groningse symposium op 22 november (zie o.a. de aankondiging in het novembernummer) zullen alle waardevolle ideeën worden gepubliceerd.

Nu: doen

De volgende stap is activiteit. Alle aanwezige groeperingen daar in Den Haag moeten daaraan bijdragen. Mij werd duidelijk dat er ook voor imkers overal in het land grote kansen liggen. In het hele land draaien zij al mee in diverse succesvolle projecten.

advertentie

Imkerij de Werkbij

De Werkbij: professionele imkerij en groothandel.

Enthousiast en vanuit de praktijk, delen wij graag onze ervaring!

Als imker vindt u bij ons alle kennis en producten die u nodig heeft.

Wij zijn er voor bijen én mensen.

Alles voor de imker
Bijenkasten, berokers, kleding; u zegt het maar. Oogsten, slingeren, afvullen; werkelijk alles wat u als imker nodig heeft hebben wij in huis.

Glaswerk
Maak kennis met ons uitgebreide assortiment glaswerk! Veelzijdig, scherp geprijsd en van uitstekende kwaliteit.

Vakkundig en persoonlijk
Op de toekomst gericht en met liefde voor het vak. Wij geven u deskundig advies.

Kijk ook in onze webwinkel

Noordelijke Meentsteeg 18
3911 SE RHENEN
0317 - 612942

Hoofdweg 33
8166 AC EMST
bel Rhenen

www.dewerkbij.nl
info@dewerkbij.nl

Foto: Aat Rietveld

Erst lezingen en dan inspirerende groepsdiscussies

De Aziatische honingbij

De Aziatische honingbij (*Apis cerana*) is een andere soort honingbij dan onze Westerse honingbij (*Apis mellifera*), maar ze lijken veel op elkaar. Ze hebben in het zuiden van Azië dan ook een gemeenschappelijke voorouder gehad: de eerste holenbroedende honingbijen. Ze zijn pas vanaf zo'n 100.000 jaar geleden van elkaar gaan verschillen. De voorouders van onze mellifera trokken toen via de hoorn van Afrika naar het Westen en die van de *cerana* bleven in Azië. Zoals bekend kunnen soorten niet (meer) met elkaar paren.

Voorkomen

Beide soorten hebben van nature een enorm verspreidingsgebied. Voor de *cerana* is dat het Zuiden, het Zuidoosten en het Oosten van Azië (tot in Siberië). Onze mellifera is thuis in het grootste deel van Europa, heel Afrika en een deel van het Midden-Oosten. In beide verspreidingsgebieden komen er veel verschillende klimaten en andere uiteenlopende omstandigheden voor. Die hebben ertoe geleid dat er een aantal ondersoorten zijn ontstaan. De *cerana* in bijvoorbeeld Japan (de *Apis cerana japonica*) heeft andere fysiologische eigenschappen en ook andere gedrag dan de *cerana* in bijvoorbeeld het westen van Indonesië (de *Apis cerana javana*). Ook de mellifera uit het uiterste zuiden van Afrika (de *Apis mellifera capensis*) is echt anders dan die uit bijvoorbeeld Italië (de *Apis mellifera ligustica*).

Cerana kent 7 verschillende ondersoorten, onze mellifera 30.

Versillen met onze mellifera:

- De gemiddelde *cerana* is iets kleiner en slanker;
- De verschillen in grootte tussen de ceranamoer, -darren en -werksters zijn kleiner;
- De volken zijn kleiner (in Thailand is het nest ter grootte van 7000 bijen wel volledig; in Japan kan het nest uitgroeien tot 10.000 à 20.000 bijen);
- De *cerana* is minder hygiënisch en gebruikt geen propolis.

Er zijn nog meer zaken anders. Zo hebben de dekseltjes van het gesloten broed van de *cerana*-darrencellen tunneltjes. Deze tunneltjes ontstaan vlak na het sluiten van de cellen. De *cerana*-strekmaed produceert dan tijdens het begin van de verpopping een gelig vocht, waardoor er aan de bovenkant van de cocon een opening komt. Hierdoor krijgt het celdekseltje in het midden een lichte verkleuring. Hier maken de werkbijen vervolgens een tunnelachtige opening, waar-

door de pop in contact blijft met de 'buitenwereld'. De wanden van de darrencel zijn bijzonder dik; de tunneltjes dienen om de darrenlarve van zuurstof te voorzien.

Cerana als gehouden bij

Net als onze mellifera wordt ook de *cerana* al eeuwen door de mens gehouden. De hierbij gebruikte bijenbehuizingen berusten ook heden ten dage nog steeds vooral op vaste bouw. Omdat de *cerana*-volken kleiner zijn, zijn ook de gebruikte behuizingen kleiner. Ook de honingooigsten zijn niet zo rijk. Als in het *cerana*-gebied dan ook onze mellifera wordt ingevoerd dan verdringt deze meestal de *cerana* als door de mens gehouden bij. In China zijn al 5 van de 6 gehouden volken mellifera's.

Slechte gastheer voor varroa

De *cerana* is gastheer van diverse *Varroa*'s, waaronder de op onze mellifera overgestapte *Varroa destructor* en heeft verschillende gedragingen waardoor de varroapopulatie onder controle blijft.

- Bij de *cerana* kan de varroamijt zich niet of nauwelijks in het werksterbroed voortplanten. Enerzijds omdat de periode van gesloten werksterbroed bij de *cerana* te kort is voor het voortbrengen van (veel) nakomelingen, anderzijds omdat de *cerana* geïnfecteerd werksterbroed actief opruimt. Omdat er veel minder darrenbroed dan werksterbroed is, blijft ook het aantal zich hierin voortplantende mijten relatief gering.
- Nadat de darrencel is gesloten en van een luchtopening is voorzien, bemoeien de werksters zich absoluut niet meer met de toekomstige dar. Deze moet zelf maar zien hoe hij zijn cel uitkomt. Als de dar bijvoorbeeld te veel door *Varroa* is verzwakt, dan lukt het hem niet de cel te verlaten en sterft hij samen met zijn gasten. Op deze wijze worden ongeveer 25% van de mijten gedood. Bovendien vindt hier een selectie plaats: alleen de niet-dodende mijten kunnen zich voortplanten.
- De *cerana*-bijen zijn meer dan onze mellifera geneigd om elkaar schoon te maken. Dit schoonmaken leidt ook tot verwijdering van varroa. Dit gedrag heeft echter niet het grootste aandeel in de varroasterfte.

- De *cerana* gaat sneller over tot trekzwermen, zodat er vaker broedloze perioden zijn waarin de varroa zich niet kan vermeerderen.

Hopelijk gaat ook onze mellifera deze gedragingen aanleren. Liefst met uitzondering van dat zwermen dan.

Nieuwe afdeling: de IJsselbijkers

Henk Hoorn en Sigis Sparenberg

Vanaf het platteland rond Deventer bleken er maar weinig mensen naar de Deventerse vereniging te gaan. Toch was er merkbaar belangstelling voor de imkerij.

Toen in 2011 een oriëntatiecursus in Olst werd georganiseerd, werd deze door 16 belangstellenden bezocht. Ook imkers die al lid waren van een vereniging, gaven aan behoefte hebben aan een 'plattelandsvereniging'. Naar aanleiding daarvan besloten we vanuit Deventer een imkervereniging in Olst/Wijhe op te richten.

In 1912 was er in Olst al een imkervereniging. Deze is in de jaren 60 van de vorige eeuw echter roemloos ten onder gegaan. Voorjaar 2012, 100 jaar later, werd in het infocentrum van Staatsbosbeheer op Den Nul een oprichtingsvergadering belegd. Acht leden schreven zich in voor de nieuwe plaatselijke vereniging. In de loop van 2012 liep dit aantal op tot 21. Gekozen werd voor de naam 'IJsselbijkers'. Dit om een oude naam in de imkerij, 'bijker', nieuw leven in te blazen. De naam is gecombineerd met een mooi gestileerd, modern logo.

Op fairs en infodagen promoten we in de gemeente het bijhouden en bijen in het algemeen. Ook houden we informatieve bijeenkomsten. Ons clubhuis hebben we in het gebouw van de scouting in Olst. Als tegenprestatie voor de huisvesting houden we een lezing voor de scouts. De nieuwe vereniging telt al veel jonge imkers en we hopen op nog meer jongeren. Met ervaren imkers en koninginnen-

telers onder onze leden zien we de toekomst met vertrouwen tegemoet. Belangstellenden kunnen contact opnemen met imkersolstwijhe@gmail.com.

Rectificaties

Mini-muisjes

Eén van onze opletende lezers zag een storend foutje in ons novembernummer, pag. 20, middelste kolom, 2e regel: "...gaas van 0,5 x 0,5 mm is wel bedoeld tegen micro-muisjes...". Er moest staan: 0,5 x 0,5 cm.

Zaadbommetjes

Per abuis is in november bij de boekbespreking over zaadbommetjes de Engelse versie van het boek afgebeeld. Hier daarom alsnog een afbeelding van het Nederlandse boek, dat wel degelijk bestaat!

ISBN 9789052108735 Uitgave Tirion Natuur

Jaarvergadering BBV-Noord

Op 2 februari 2013 is de jaarvergadering van Buckfast Belangen Verenigd afd. Noord in de 'De Hoeksteen', Lageweg 45/A, 9479 PA Noordlaren.

Programma

09.30 Zaal open (ontvangst met koffie)

10.00 Huishoudelijk gedeelte

10.30 Korte lezingen

L. Hamming: Import van koninginnen uit Australië: het vervolg

G. van de Velde:

Bevruchtingsstation Ameland

G. van Eizenga en M. van de Meide:

Teeltstation Ameland

12.00 Lunchpauze (verkoop van loten)

Lunch is verkrijgbaar voor eigen rekening

13.00 Lezing Die Praxis hat das letzte

Wort door Erhard Krösche, een imker uit Wolfsburg (D). Over het gebruik van oxaalzuur, met name in de vorm van 'BienenWohl' (in Nederland wordt een vergelijkbaar product verkocht onder de naam 'HiveClean') met blokbehandelingen. Krösche is tegenstander van het gebruik van miezenzuur. Zijn mening: 'Bienenhälter die die Ameisensäure einsetzen, sind keine Imker'. Hij is er een voorstander van om al vroeg in het voorjaar met de bestrijding te beginnen, zodat de varroamijt geen kans krijgt zich te vermeerderen. Onze bijen hebben in de strijd tegen de varroamijt de hulp van de imker nodig en deze moet het zo doen dat de bijen minimale schade ondervinden.

15.30 Sluiting. Deze dag is er een verloting met leuke prijsjes, waaronder Buckfastkoninginnen.

Inl.: L. Hamming, t 050-4095800,

e havonagele@hetnet.nl

Entree € 5,-.

Documentaire van Markus Imhoof te zien op IDFA

More than honey

Op het Internationale Documentaire Festival Amsterdam (IDFA) werd woensdag 14 november voor het eerst in Nederland de documentaire *More Than Honey* van Markus Imhoof vertoond.

Het is een spraakmakende film over bijen en mensen. Markus Imhoof, kleinzoon van een professionele bijenhouder in Zwitserland, bezocht Californië, Zwitserland, China en Australië om er de imkerij in beeld te brengen op zoek naar factoren die van invloed zouden kunnen zijn op de bijensterfte.

Hij doet dat met verrassende en vaak ook onthutsende cameravoering. De film opent met prachtige close-up beelden van het bijenleven in en om de kast, inclusief een paring in volle vlucht (die naar ik begreep toch een beetje geënceneerd is).

Meermaals word je als toeschouwer bijna deel van het volk en ben je getuige van gebeurtenissen die je normaal niet ziet. De oh's en ah's golfdan ook regelmatig door de bioscoopzaal.

De film laat je verder meekijken met een traditionele bijenhouder in Zwitserland, met de api-industrie in Californië, een koninginnenteeltster, arbeiders die handbestuiving van de appelbloesem uitvoeren in China (waar een levendige handel in stuifmeel is ontstaan voor gebieden waar insecten niet meer voor de bestuiving zorgen. Je vraagt je af waarom men de bijen niet opnieuw introduceert in zo'n gebied en een betere bestuiver aanplant die geschikt stuifmeel produceert. Maar daar gaat de film niet op in).

Het globale beeld van mondiale ontwikkelingen wordt in Australië vervolgd, waar volken die gebruikt zijn voor teeltexperimenten naar een onbewoond eiland verhuizen zodat zich geen killer-bee-scenario kan ontwikkelen als de resultaten anders mochten uitpakken dan verwacht.

Beleving

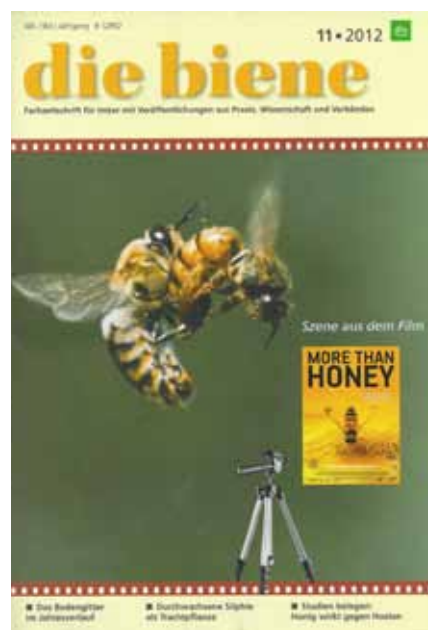
Wat er tijdens de film met mij als toeschouwer gebeurde was een heel ander verhaal. Zo koel als het commentaar van de film is, zo ontluisterend zijn vaak de beelden. Omdat je bijna door de ogen van

een bij kijkt tijdens de gemechaniseerde honingooft beleeft je het geweld waarmee deze gepaard gaat van nabij. Vooral de beelden van de api-industrie zullen weinig mensen onberoerd hebben gelaten. De boodschap van Imhoof is wat mij betreft duidelijk.

De mens

Hij formuleert een ferme conclusie: er zijn niet veel factoren van invloed op de bijensterfte, er is er maar één: de mens.

Als antwoord op api-industrie en teeltpraktijken voert hij de geafricaniseerde bij ten tonele. Deze agressievere soortgenoot heeft geen last van de 'bijensterfte'. Laat zich ook veel minder manipuleren. De beelden zijn geselecteerd op hun effect. Dat wordt bereikt, getuige de staande ovatie aan het eind van de film. Waar het gelijk zich bevindt? Wie zal het zeggen? Maar het is de moeite zeker waard om deze film te zien. Hij stemt tot nadenken. Mogelijk wordt er een DVD van uitgegeven, maar daar zijn nu nog geen gegevens over, voor zover ik heb kunnen nagaan.

Ook in Duitsland trok de film alle aandacht. Zie bijvoorbeeld het omslag van Die Biene november. Deze scène, 'Bijenhuwelijk', kwam wel met trucs tot stand schrijft Die Biene.

Markus Imhoof

Geboren in Winterthur, Zwitserland. Studeerde film in Zürich. Films die hij eerder maakte zijn *The boat is full* ('81), *The journey* ('86), *The mountain* ('90), *Fire in paradise* ('97). Documentaires van zijn hand: *Volksmund* ('72), *Via Scarlatti 20* ('82), *Les petites illusions* ('91) and *More than honey* (2012).

Op <http://shop.volkskrant.nl/25-jaar-idfa-box> is een box met 5 documentaires te koop, waaronder *Colony* uit 2009 (zie Bijenhouden mei 2010, pag. 22).

Film 'Een handvol bijen'

De documentaire *Een handvol bijen* over bevlogene Nederlandse imkers is nu on-line te verkrijgen via www.kompasfilm.nl onder kopje 'nu te koop'. Mensen kunnen hem daar on-line bekijken of downloaden tegen een kleine vergoeding, of de DVD bij de maakster Lydia Koopmans bestellen.

Er zijn ook DVD's met Engelse ondertiteling beschikbaar. Ook bij de Zorgimkerij in Beesd (Dick van Leeuwen) zijn de DVD's te koop. Voor een bespreking van de film, zie Bijenhouden september j.l.

Honing uit de omgeving helpt tegen hooikoorts

Kees van Heemert

In het voorjaar zullen weer wolken stuifmeel van windbloeiers de lucht ingeblazen worden. Mensen die hiervoor allergisch zijn, zoeken dan naar middelen om de hooikoorts te onderdrukken.

Bijtijds beginnen met honing consumeren, waarin stuifmeel zit van de windbloeiende bomen uit de directe omgeving, kan helpen de klachten te verminderen.

Hooikoorts door stuifmeel

De bijenvolken zijn nu in winterrust, evenals de meeste planten. Maar straks zal, voor je het weet, de natuur met de stijgende temperatuur weer volop exploderen. De eerste windbloeiers zoals berk, els, hazelaar en wilg zullen dan hun stuifmeel produceren. We weten dat bij het in de lucht komen van stuifmeel een op de zes mensen, die aanleg hebben voor hooikoorts, beginnen te snorren omdat het lichaam reageert op het grote aantal stuifmeelkorrels dat de slijmvliezen van neus, ogen en mond irriteert. De stof histamine, die ten gevolge daarvan in het lichaam vrijkomt, zorgt voor een

allergische reactie met ziekteverschijnselen als gevolg. De verhalen over het gebruik van honing om hooikoorts vooral in het voorjaar te onderdrukken of te voorkomen, duiken dan weer op. En dat heeft alles te maken met de relatie tussen stuifmeel en honing. Onderzoek geeft aan dat bij de meeste mensen die gevoelig zijn voor pollen en bijtijds aan voldoende pollen worden blootgesteld (zonder de drager honing), de hooikoorts kan afnemen. Na blootstelling aan het stuifmeel maakt het lichaam namelijk antilichamen als afweer.

Onderzoek

Bij tijd en wijle wordt er over het gunstige effect van locale honing op hooikoorts gepubliceerd, zoals in het oktobernummer van het *American Bee Journal*¹. De auteurs keken kritisch naar verschillende onderzoeksresultaten die vaak gebaseerd waren op vragenlijsten ingevuld door patiënten. In een proef in Finland, waar veel berkenbomen staan, gebruikte een groep hooikoortspatiënten locale honing waaraan berkenstuifmeel was toegevoegd.

Een andere groep gebruikte locale honing zonder toevoeging van berkenpollen². Beide groepen patiënten hadden minder klachten. Een verschil in klachten tussen beide groepen was statistisch niet aantoonbaar. Wel hadden de gebruikers van 'berkenhoning plus' een aantal dagen minder medicatie voor de hooikoorts nodig dan de gebruikers van locale honing zonder toegevoegde berkenpollen. In onderzoek in Duitsland werd een significante vermindering van de ziektesymptomen vastgesteld na het gebruik van locale honing door patiënten uit Duitsland, Zwitserland en Oostenrijk³. Verder onderzoek zal nodig zijn, maar het lijkt erop dat locale honing tot op zekere hoogte werkt tegen hooikoorts. Wel is van belang dat er voldoende van de allergene pollen in de honing zit om immuniteit uit te lokken en dat lang genoeg voor de bloei begonnen wordt met het consumeren van die honing.

Hoeveel stuifmeelkorrels zijn nodig?

Onvoldoende bekend is hoeveel pollenkorrels in de honing nodig zijn om allergene effecten op te roepen. Zo bevat 10 gram van een commercieel graspollenpreparaat gemiddeld 40.000 pollenkorrels met een sterke allergene werking. In een theelepel met honing (10 gram) zitten gemiddeld 50.000 pollenkorrels. Dat is voldoende om door het menselijk immuunsysteem herkend te worden en bij een dagelijkse dosis van een theelepel honing een therapeutisch effect te geven. Wat verder uit de onderzoeksliteratuur naar voren kwam, was dat bijen veel meer pollen van windbestuivers meebrengen dan vaak gedacht wordt. Ondanks het uitzeven van pollen door de proventriculus (honingmaagventiel) blijven er tussen de 20.000 en 100.000 pollenkorrels per theelepel honing over.

Kruisallergie

Als gevolg van de overeenkomstige eiwitstructuur van bepaalde stuifmeelsoorten kan honing met stuifmeelpollen van de berk een zelfde effect hebben als honing met bijvoorbeeld pollen van de tamme kastanje. Dit heet kruisallergie en speelt ook bij een belangrijke allergieplant: bijvoet (*Artemisia vulgaris*). Een allergie voor bijvoetpollen gaat vaak samen met een allergie voor selderij, peterselie, wortel, venkel, komijn, dille, paprika en anijs. Daarom kan honing die meerdere pollensoorten bevat breed worden ingezet als therapeutikum tegen meerdere pollenallergieën.

Last but not least: De waarschuwing van de redactie van het ABJ om op te passen met het consumeren van pollen en honing als je zeer allergisch bent voor bepaalde pollensoorten, is ook hier op zijn plaats.

Literatuur

1. *American Bee Journal* 152(10): 961-964; 2012.
2. *International Archive Allergy Immunology* 155: 160-166; 2011.
3. *Journal of ApiProduct and ApiMedical Science* 2(4): 145-148; 2010.

Foto redactie

Bloeiende windbestuiver (Els) in januari

December studiem maand

In december valt er weinig meer te doen aan de bijenvolken. Af en toe de bijenstand controleren en, als het weer het toelaat, de oxaalzuurdruppelbehandeling toepassen. Daarover heb ik in november het nodige geschreven. Resteert, in huis althans, het lezen over bijen. De beginnende imker adviseer ik het boek 'Bijenhouden hoe doe je dat?' nog eens door te nemen. Na een basiscursus spreken bepaalde onderwerpen mogelijk meer aan. Je hebt nu een beeld bij de tekst. Er zijn natuurlijk nog veel meer boeken over bijenhouden. Je raakt niet snel uitgelezen over bijen en de manieren om bijen te houden. Een bijenboek is een mooi cadeau voor de feestdagen.

Luisteren en praten

Daarnaast is de winterperiode de geschikte periode om de verenigingsavonden te bezoeken. Veel verenigingen organiseren iedere maand een avond. De vereniging is er voor de leden. Die leden moeten dan wel de moeite nemen om deze avonden te bezoeken. Beginnende imkers, wees niet bang om bij de deur, als vreemde bijen, afgestoken te worden. Iedereen is van harte welkom en het praten over bijen geeft al snel een band. Als beginnend imker kun je best af en toe wat hulp en advies gebruiken. Het is jammer dat niet voor iedereen een mentor beschikbaar is. Het is dan goed om contact te hebben met enkele imkers uit je

omgeving. Maar pas op! Laat je niet gek maken door alle goed bedoelde adviezen. Zoveel imkers, zoveel manieren van imkeren en iedere imker vindt dat hij of zij de beste methode heeft. Luister naar de verhalen, allemaal met een kern van waarheid. De georganiseerde lezingen, over uiteenlopende onderwerpen, zijn ook zeker de moeite waard om te bezoeken. De studiedagen van den NBV zijn in november al geweest. Mogelijk een tip voor volgend jaar om ook hier eens naartoe te gaan.

Honingkeuring

Een andere leuke activiteit is de jaarlijks terugkerende honingkeuring. Voor menig beginnende imker is de drempel erg hoog om hieraan mee te doen. Dat is jammer. Het meedoen is namelijk veel belangrijker dan het winnen. Je kunt daar zoveel van leren. Wat is het vochtgehalte van je honing? Dat zegt iets over het moment van honinggoogst. Was je iets te ongeduldig en heb je toch de honing al geslingerd voordat de raat voldoende verzegeld was? Heb je de potjes wel vol genoeg gedaan? Waren de potjes schoon voordat je ze vulde? Wat moet allemaal op het etiket staan? Op een honingkeuring kun je na afloop alle inzendingen bekijken. Laat je inspireren door de zelfgemaakte etiketontwerpen. Met een computer en wat handigheid zijn heel leuke etiketten te maken. Ik ken ook een imker die niets van de computer afweet. Hij maakte een schetsje op papier en schreef eronder welke informatie erop moest komen. De zoon maakte in een avond een leuk ontwerp waar de vader al jaren goed mee voor de dag komt. Je hoeft tenslotte niet alles zelf te kunnen. Als je maar weet hoe je er aan kunt komen.

Zie voor uitgebreide informatie over o.a. de etiketeisen het honingkeuringsreglement 2011 www.bijenhouders.nl > *bijenhouden* > *honing*

Op de vereniging in Dordrecht bestaat de honingkeuring uit twee onderdelen. Het eerste onderdeel is de technische keuring, uitgevoerd door echte honingkeurmeesters. Eén keurmeester is van een andere afdeling om de onpartijdigheid te garanderen. De keurmeesters keuren per inzending eerst een pot zonder etiket en daarna een pot met etiket om ook de etiketten te kunnen beoordelen op de aanwezigheid van de vereiste informatie. Van elke inzending gaat ook een pot, zonder etiket, naar de tafel, in de verenigingsruimte, voor de ledenkeuring. De leden keuren iedere inzending op kleur, geur, netheid en smaak. Hier geven ze punten voor. De deelnemer met de meeste punten wint de ledenkeuring. Inzenden kan in alle honingklassen maar ook waswafels, mede en honingkoek kun je ter keuring aanbieden. De inzender die in de meeste klassen de hoogste score haalt, wint de wisselbeker. Dit jaar was het bij ons even slikken voor de gevestigde orde. Mika ging er samen met zijn vader, een cursist van 2011, met de wisselbeker vandoor. De inzending, die 100 punten kreeg, bestond uit: crèmehoning, brokhoning, waswafel en verwierf ook de hoogste score bij de ledenkeuring. *De auteur wenst u, ter afsluiting van deze serie, fijne feestdagen en een goede jaarwisseling.*

foto Frits de Blom

Mika, met zijn vader winnaar van de honingkeuring 2012, met de wisselbeker

Register 2012

Op auteur

Beumer, C.	11-11,12-11
Blaquière, T.	2-8,5-18,10-21
Boerjan, M.	12-7
Brascamp, T.	2-3,3-6,5-25
Brus, I.	10-20
Calis, J.	5-16
Charpentier, J.	3-12
Coo, B. de	11-9,11-21
Cornelissen, B.	10-21
Dooremalen, C. van	10-21
Franc, T.	4-5
Georgiades, T.	9-20
Gestel, C.A.M.	5-18
Groen, H.	3-12, 8-18
Gütz, L.	3-4, 11-18
Heemert, C. van	2-4, 2-8, 2-10, 2-16, 3-8, 4-14, 5-12, 8-11, 8-22, 9-8, 11-6, 11-7, 12-9, 12-20
Heijden, L. v.d.	3-3, 4-6, 5-22, 8-10, 9-6, 9-17, 10-16, 11-20, 12-21
Hill-Rijsbergen, J.	8-20, 9-9
Hoorn, H.	12-18
Iersel, M.J. Van	1-10, 1-11, 1-15, 2-14, 3-9, 4-11, 5-17, 8-8, 9-16, 9-17, 9-20, 10-10, 10-11, 11-17, 12-15
Jonge, E. de	10-6
Koopman, J.	10-4
Koopmans, L.	9-15
Korevaar, A.1-8, 1-14, 2-6, 4-10, 12-3, 12-19	
Kunnen, S.	1-15
Ligthart, J.	12-8
Miranda, J. de	3-18
Moens, F.	4-16, 5-3, 12-5
Mommaerts, V.	5-18
Noordijk, J.	1-6
Oomen, P.	2-4
Pisa, L.	4-4
Plomp, R.	9-20, 11-14,
Rajmakers, P.	3-11
Rietveld, A.	9-7, 10-3, 10-15, 12-16
Scheer, H. v.d.	2-10, 3-15, 3-16, 4-14, 5-8, 8-12, 9-18, 10-18, 11-15, 11-17, 12-10
Schrage, J.	1-17, 3-14, 4-17, 8-23, 11-3

Schuurmans, R.	10-21
Sluiman, K.	3-12, 9-17
Smagghe, G.	5-18
Smeeckens, Ch.	2-17, 12-15
Smit, J.	9-10, 10-8
Sparenberg, S.	12-18
Steen, J. v.d.	8-6
Stoter, A.	2-14, 3-7, 4-7, 5-5, 8-14, 9-5, 10-7, 11-10, 12-17
Thissen, T.	9-14
Velde, G. v.d.	4-18
Velthuis, H.1-16, 2-19, 3-12, 4-9, 8-3, 8-25, 10-5	
Verhulst, J.	1-13
Visser, A.	3-9, 3-10, 4-8, 5-6, 9-3, 9-8, 10-10, 12-9, 12-11
Vliet, J. van	11-12
Vonk Noordegraaf, C.	4-12, 5-20, 8-16, 9-13
Vos, G.	5-4
Wiercx, R.	5-17
Wieringa, B.	1-16, 2-19, 4-9, 8-25, 10-5, 12-14
Wierings, L.	3-11,4-20,11-8
Zee, R. v.d.	4-4

Op onderwerp

A	
Aminozuren ruiken	3-10
Amsterdam	
Nieuwe Bijenpark	10-23
Angelloze bij	1-16
zie ook wilde bijen	
Apis cerana	12-16
Apitherapie	11-6, 12-20
Apocephalus borealis	9-15
AVB	12-9
B	
Barcoding	5-6
Bedrijfsmethode	
kunstzwerm	5-22
separeren	11-10
Bee Collective	4-17
Beeldherkenning	3-8
Beet	12-9
Beginnend imker	
zie themanummer juni	
Bermbeheer	9-3
Bestrijdingsmiddelen	
etiket	3-10
gewasbescherming	1-3, 5-18, 5-24, 9-18, 12-8
onderzoek	
ziekten honingbij	8-19, 10-21, 11-15, 11-20
zie ook neonicotinen	

Bestuiving	
algemeen	5-12
Bestuivingsimkers	3-15, 12-15
Bestuivingsvergoeding	2-17, 5-7
Bevruchtungsstations	
Ameland	4-18
Marken	3-12
Bijengezondheidsspecialist	5-25
Bijenhotels	10-4
Bijenjaar 2011	2-6
Bijenstal	
eco	8-22
Bijkersgilde	9-17
B-tower	11-17
Bevruchtungsstations	
Schiermonnikoog	3-13
Vlieland	3-13
Bochelvliegje	9-15
Boekbesprekingen	
De Mythe van Mellifera	1-14
Hynes Bee Manual	1-14
Koninginnenteelt	3-12
Naar meer Natuur in Tuin,	
Park en Landschap	9-7
Nederland: Land van Melk	
en Honing	10-15
Zaadbommetjes	11-8
Themanummer	
Entomologische Berichten	1-6
Boskoop	10-18
Buckfast Belangen Verenigd	12-18
Buckfastbij	3-12, 4-18
C	
CCD	10-10
Concurrentie honingbij	2-4, 8-3
Congressen	
Bonn	5-16
IMYB	3-4, 11-18
Vlaams imkerscongres	8-14
Cradle to cradle	2-3
Cultuurlandschap	
Borsele	1-18
D	
Darren	
in maart	8-26
Depot Friesland	
correct adres	9-23
Diefstal	10-10
Digitale toepassingen	4-11, 5-6
zie ook: Websites	
Dominicaanse Republiek	11-12
Donkere bij	4-7
Dracht	
april/mei	4-12
bermbeheer	9-3
late bloeiërs	8-16
sierteelt	10-20
Drachtplanten	
Cotoneaster	8-9
Crocus	3-7

zonnebloem	4-5
Drenthe	3-16
Duitsland	2-12, 4-8, 5-16
DVD/film	
Een handvol Bijen	9-14
More than Honey	12-19
uitleen	8-29
DWV	10-10
E	
Electriciteitsmasten	9-17
Entomologische Berichten	1-6
Europees vuilbroed	4-20, 10-11
Europese Unie	2-4
F	
Filliboy	8-28
Floriade 2012	1-3, 1-17, 3-14, 8-22, 11-3
Fluit	5-17
Foto van de maand	
Amsterdam	9-22
crocus	2-21
honingautomaat	11-21
honingbier	1-20
jeugd	8-31
NIOO-KNAW Wageningen	10-21
rijdende bijenstal	4-20
vogelnestje	5-26
vorst	3-22
Film	
zie DVD	
G	
Gastvrij voor de Bij	2-12
Gedrag	
sociaal	2-10
veiligheid	2-10
Genetica	
algemeen	5-6
modificatie	8-9
Geschiedenis	9-5
Gewasbescherming	
chemisch: zie bestrijdingsmid-	
delen	
Giftige planten	2-8
Groene hart van Holland	8-12
Groot-Brittannië	9-8, 12-9
H	
Heerlen	11-11
2-heptanon	12-9
Hersenen	9-8
Honing	
gekleurde	11-7
herkomst	1-13
keuring	1-13
keurmeester	5-4
verontreinigingen	2-8
Honing Bank	9-13
Hooikoorts	12-20
Hoornaar	9-10, 10-8

I		Meiziekte	10-12	Reizen		W	
Imkeren		Melipona rufiventris	8-25	wilg	3-6	Was	5-17
gedachten	4-3	Mierenzuurverdamer	8-14	Reuk	3-10	Wasmot	1-8,3-15,10-13
IMYB	11-18	Mobiele telefonie	5-6	RNAi	3-18	Websites	
Imkerpedia	2-14	Mummificatie	2-10	Reinigingsvlucht	2-15	Bee informed	11-7
Imkerverenigingen						Fitbee	11-7
De Wijk e.o.	3-16	N		S		HOBOS	11-7
Driebergen-Doorn	8-21	NBV (Nederlandse Bijenhouders		Sierteelt	10-20	NBV	12-5
Hollands Midden	2-18	Vereniging) Algemene Leden		Snelgrovebord	11-10	Werkgroepen	
Nieuwleusen	8-22	vergadering 2011	3-20	Simplexkast	10-7	N.-O.-Nederland	2-12
Ruinen e. o.	2-13	idem 2012	3-20	Stadsimkerij	4-10, 5-20, 9-8, 10-6,	Wespendief	8-26
De IJsselbijkers	12-18	Neonicotinen	1-3, 5-18, 5-24, 11-15,	11-11, 12-3, 12-9		Wilde bij	
Zuidlaren	1-15	9-18, 12-8		Standplaats		concurrentie	8-3
Imidacloprid		nestmilieu	1-10	B-tower	11-17	soorten	2-18,4-8,8-25,10-5,12-14
zie neonicotinen		Nigeria	9-20	Steek	3-9	zoekkaart	5-6
Informatievoorziening				Sterfte		Winteractiviteiten	12-21
NBV	12-5	O		politiek	2-4	Winterbijen	8-6
Wageningen	3-6	Ogen	3-8	winter 2011/2012	8-5	Woning	
databank Maandblad	3-6	Onderlegger	11-17	St. Ambrosius	11-9	binnenhuisbijenkast	2-5
Insectenhotel	10-4	Onderwijs	1-5	Stille moerwisseling	1-10	ramen	9-5
Inspiratiedag Zuid-Holland	12-16	Open Imkerijdag	1-7, 4-16, 5-3	Studiedagen		Simplexkast	10-7
Internationale ontwikkelingen	5-12	Oproepen		bestuivingsimkers	12-15		
Inwintering	9-6	stadsimkers	12-6	diverse	10-3	Y/IJ	
		Overijssel	3-16, 5-8	Stuifmeel		Young Bee Keepers	3-4
J		Oxaalzuur	8-19, 10-21, 11-20	verontreinigen	2-8	IJsselstreek	12-10
Jaar van de Bij	1-6, 1-7			mais	8-9		
Jeugdactiviteiten	3-4, 4-19, 8-21, 9-20	P				Z	
		Partamona helleri	10-5	T		Zakbroed	10-14
		Peer review	5-18	Tentoonstellingen		Zeeland	1-18
		Personen		Boskoop	10-17	Ziekten en plagen	
K		Giel Beelen	12-12	Tetragonisca angustula	4-8	afweermecanismen	4-14
Klimatologische omstandigheden	7-7	Edwina Brinckmann	10-6	Trigona fuscipennis	12-14	AVB	12-9
Koningin		Andree Brinks	9-14	Trophallaxis	2-15	bochelvliegje	9-15
afgeknaagde doppen	8-8	Dolf Dormans	1-20	Uitlekstandaard	5-17	CCD	10-10
geteelde	1-10	Theo Egelmeers	3-11	Uitvindingen		DWV	10-10
stille moerwisseling	1-10	Piet Gijsbers	3-11	diverse	2-16	Europees vuilbroed	4-20,8-
uitlopen	9-17	Anneke van Heest	11-14	Uitwintering 2011	4-3	10,10-11	
zoeken	2-16	Mari van Iersel	12-7	USA	12-9	hoornaar	10-8
Koninginnenteelt		Jan E. de Jonge	8-20			meiziekte	10-12
boogsnede	5-5	Mr. Kingdom	9-20			varroamijt	1-15, 4-6, 8-9, 8-10, 8-14, 8-18, 10-15, 10-21, 11-20
Koninginnerval	5-5	Pim Lemmers	12-12	V		verdwijnziekte	12-8
Kunst		J. J. Pettinga	8-28	Varroamijt		virussen	3-18, 10-10
Honing Bank	9-13	J. Speelziek	5-24	bestrijding	4-6, 8-10, 8-14, 8-18,	wasmot	1-8, 10-13
Zwerm-kunst-reis	9-20	Jan van der Vliet	12-25	10-21, 11-20		zakbroed	10-12
Kunstraat	2-16, 3-9	F. en K. Waaldorp	5-3	foto's	10-15	zware metalen	4-8
Kunstzwerm	5-22	Plebeia pugnax	2-18	immuunsysteem	8-9		
		Politiek	2-4	poep	1-15	Zintuigen	
L		Praktijk		Verdwijnziekte	12-8	ogen	3-8
Lespakket	9-20	ruimte geven	4-6	Verhuur volken	2-12	reuk	3-10
Leraar bijenteelt	1-5, 12-8	Propolis	2-10	Verkreukelde-vleugelvirus	10-10	Zoekkaart wilde bij	5-6
Levensduur		Propolismat	8-11	Vespa velutina nigrithorax	9-10	Zuid-Amerika	1-16
werkbij	4-7	Pyrrolizidine alkaloides	2-8	Virussen			
				algemeen	10-10	Zwarte bij	8-26
M		R		bestrijding	3-18	Zembad	9-8
Materialen		Raat		Vitaliteit	8-6	Zwermgedrag	2-5
Filliboy	8-28	ontsmetten	10-16	Voorjaarsinspectie	3-3,3-7	Zwermbehandeling	5-22
koninginnerval	5-5	vernieuwing	8-18	Voorlichting		Zwermvangkistje	2-16
mierenzuurverdamer	8-14	Ramen	9-5	zie Informatievoorziening			
onderlegger	11-17	Rectificaties	8-13, 8-18/20, 8-31,				
propolismat	6-11	9-17, 11-8, 11-20, 12-18					
snelgrovebord	11-10	Redcellen	2-14				
uitlekstandaard	5-17	Reest	3-16				

Jaar van de Bij

Afgelopen jaar leek het wel een beetje het Jaar van het Bijenhotel. Nu maar hopen dat al die instanties die daarvoor hielpen zorgen, het niet bij onderdak laten, maar ook zorgen voor het eten voor de bewoners!. Veel lezers stuurden ons foto's van bijzondere bijenhôtels. Sommige staan er trouwens al een paar jaar. Hier ziet u, in aanvulling op de voorplaat, onze eindejaarskeus uit de meest opvallende. Van boven naar beneden, van links naar rechts.

- 1 Vlindertuin Volkstuinvereniging Blijddorp, Overschie (Gerjanne Beumer)
- 2 Cadeau van NBV-afd. Arnhem-Velp voor jarig Openluchtmuseum (Arthur Ohm)
- 3 Boxmeer (Rob van Veldhuijzen)
- 4 Blauwe Kamer, Wageningen (Dick Belgers)
- 5 Fogteloo (Sjoerd Bonnema)
- 6 Alkmaar (Jan Hendriks)
- 7 Waddinxveen (Corry Vink)
- 8 Omgev. Wittenberg (Mart v.d. Boogaert)
- 9 Vriezies Erfgoed Wapenveld (Adrie Hottinga)

1

2

6

3

7

4

8

5

9

Familieberichten

Op 5 februari 2012 bereikte ons het droevige bericht van het plotselinge overlijden van ons lid

Piet van Berlo

Piet was een zeer gemotiveerd lid van onze vereniging. Hij was zeer begaan met de natuur en zijn bijen. Rond zijn bijenhal aan de Beemd in Sevenum vond Piet dat zijn bijen niet voldoende voedsel konden verzamelen.

In samenwerking met de Stichting Groengroep Sevenum werd hem een locatie aangeboden in het unieke natuurpark Blakterbeek. Hier verrees een mooie praktisch ingerichte bijenhal. Op de nieuwe locatie vonden de bijen een rijk, gevarieerd voedselaanbod. Met een overvloedige honingopbrengst was de imker dan ook zeer gelukkig en dankbaar. Vanuit deze bijenhal heeft Piet vele wandelaars kennis laten nemen van het fascinerende bijenleven. De bezoekers van Blakterbeek kunnen geen gebruik meer maken van de kennis van een bevlogen natuurbeschermer.

Wij missen in Piet een hartelijke collega met hart voor de natuur en de bijen. We wensen de familie sterkte met dit verlies.

*Bestuur en leden
imkervereniging Sevenum/America*

Na een zeer bewust afscheid in de jaarvergadering van de afdeling is op 5 september jl. op 75-jarige leeftijd overleden

Wim de Vos

Wim was vanaf 1983 lid van onze afdeling en heeft 18 jaar de afdeling bijgestaan vanuit het bestuur. Zoals kenmerkend is voor imkers, hield hij op zijn eigen wijze bijen.

*Bestuur en leden
NBV afdeling Oegstgeest*

Jaargang: 6
.....december.....
.....2012.....

Bommelerwaard – basiscursus

Start maart 2013. De cursus omvat ten minste 5 theorieavonden en 10 praktijklessen gedurende het bijenseizoen. Kosten bedragen ± € 150,-. Inl.: bij leraar Henri Boons, t 0418-631436 m 06-12367808 e henri.boons@bijenvolken.nl

Brielle (Voorne-Putten) – Basiscursus

De NBV afd. Voorne-Putten start in februari 2013 genoemde cursus. De cursus bestaat uit 8 theorie- en 12 praktijklessen. De theorieavonden worden gehouden in Zuidland op de donderdag, de praktijklessen meestal op de zaterdag in bijenstal 'de Bijenstek' in het recreatiegebied 'de Bernisse'. De cursus duurt tot half oktober. Inl.: NBV docent Wim van Rooijen, t 0181- 452464, e w-j-vanrooijen@planet.nl

Bunnik-Houten e.o. – basiscursus

Start op 5 februari 2013 met theorielessen (6), gevolgd door 10 praktijklessen. De kosten zijn € 155,- (excl. imkermateriaal voor de praktijk). Inl.: Henk de Hey, m 06-12322353, e cursus@bhv-bunnikhouten.nl, i www.bhv-bunnikhouten.nl

'Jan van de Was'

Jans laatste werkdag bij de kunstraatmachine

Afscheid Jan van der Vliet

Na 16 jaar dienst bij het Bijenhuis, is Jan eind oktober met pensioen gegaan. Jan van der Vliet, beter bekend als Jan van de Was, heeft al die jaren gezorgd voor een continue aanvoer van de beste kwaliteit kunstraat voor onze imkers. Hiermee was hij een belangrijke man in het Bijenhuis en voor de Imkerij. Jaarlijks ging zo'n 10 ton bijenwas door zijn handen. Niet alleen was hij wasmeester, maar ook alleskunner. Jaarlijks maakte hij tientallen broedstoven en verzorgde hij reparaties en onderhoud in het Bijenhuis. Onze nieuwe wasmeester, Willem Meijnen, is door Jan opgeleid. De wasverking is bij hem in goede handen, maar zeker zullen wij Jan missen!

Jeroen Vorstman

Cursussen bijhouden

Amstelland – biologisch imkeren, basis- en vervolgcursus

4-5 theorielessen en 1 of 2 demonstraties. De basis- en vervolgcursus starten voorjaar 2013. Inl.: H.S. Kooij, t 020-6452285, e hskooij@hetnet.nl.

Arnhem-Velp – basiscursus

Start eind januari/begin februari. Inl.: Henk Hoge, t 0316-529919, m 06-27023280, e henk.hoge@telfort.nl.

Beilen – kennismakingscursus

Start in maart 2013 met theorielessen (2), gevolgd door 3 praktijklessen, in de Bijenstal van de Ymkervereniging Eendracht Beilen en Omstreken aan de Hijkerweg te Beilen. Inl.: L. van de Bult, t 0593-523957, e deklomphoek@hotmail.com

De eerste week van oktober bereikte ons het bericht dat in juni 2012

Martin Valk

op 82-jarige leeftijd is overleden. Martin was een zeer gewaardeerd lid dat in 1981 zijn beginnerscursus deed en daarna 20 jaar lang van zijn hobby heeft genoten en aan anderen heeft doorgegeven.

Bestuur en leden

NBV afdeling Oegstgeest

Cothen, 30 juli 1935 -

Cothen, 11 augustus 2012

Henk van Dam

Een stille kracht is ons ontvallen. Na een slopende ziekte hebben we op 18 augustus afscheid genomen van onze oud-secretaris Henk van Dam.

In de statuten van 1982, stond hij al vermeld als lid van ons bestuur. Vele jaren is hij secretaris geweest en pas in 2010 heeft hij het bestuurstokje doorgegeven aan de nieuwe garde, tot dat moment was hij een zeer gewaardeerd en betrokken bestuurder en imker.

Voor de vereniging heeft hij mede door zijn lange bestuurlijke ervaring veel betekend. Henk had goed inzicht in het wel en wee van de vereniging. We hebben hem leren kennen als iemand die niet hield van fratsen. Het imkeren leerde hij van zijn vader en hij had een nuchtere kijk op de bedrijfsmethoden. Hij liep ook niet zo met zijn kennis te koop, maar voor raad en hulp kon je altijd bij hem terecht. In de jaren zeventig en tachtig was hij een van de drijvende krachten achter de korfvlecht cursus.

Onze gedachten gaan uit naar zijn vrouw Liesbeth en hun zoon Hennie en vriendin Petra. We wensen hen veel sterkte met dit verlies.

Bestuur en leden

NBV afdeling Bunnik-Houten e.o.

Den Helder – basiscursus

Start eerste week januari. De cursus omvat theorie- en praktijklessen gedurende het bijenseizoen. Kosten € 150,-. Inl.: Marga Lont t 0227-595102, e malont@quicknet.nl of Renée van Diessen, t 0223-660395, e renee.vandiessen@telfort.nl

Deurne – basiscursus

9 Theorie- en 8 praktijklessen inclusief examen. Gediplomeerd bijenteeltleraar Jos van de Heuvel verzorgt de opleiding. Start begin februari 2013. Kosten € 150,- (excl. cursusboek). Na het volgen van de basiscursus zijn deelnemers in staat met een bijenvolk te werken. Inl.: Jos van de Heuvel, t 077-4662164, e josvdh@hetnet.nl.

Eemkwartier (Amersfoort) – basiscursus

Start op 4 februari met theorieles (5 in totaal), gevolgd door 10 praktijklessen. Leslocatie is het CNME, Landgoed Schothorst te Amersfoort. Inl.: Els de Bruin, t 033-4613428, e elsdebruin@hotmail.com

Eerbeek – basiscursus

Start in februari 2013. De cursus bestaat uit ca. 4 theorie- en 12 praktijklessen plus 1 of 2 excursies. De kosten bedragen € 135,- incl. lesmateriaal (theorie), examen, koffie en thee. De cursus duurt tot begin oktober. Inl.: NBV docent Harrie Leeftang, t 0313-654506, e bijenleef@hetnet.nl

Egmond – basiscursus

Start in maart 2013. Inl.: Piet Kuijs, t 072-5051567, e anitasenpietk@planet.nl

Elspeet – basiscursus

Les op de donderdagavond, om de twee weken. Inl.: Wouter van Bronswijk, t 0577-491753. Organisatie 'De Blieë Bie', zie ook <http://elspeet.bijenhouders.nl/>.

Emmeloord (N.O.P.) – basiscursus

Start in het voorjaar van 2013. Inl.: Tineke Alberts, t 0527-785428, e tinekealberts@live.nl

Enschede – basiscursus

Start in maart 2013, 4 theorielessen gevolgd door 8-10 lessen praktijk. De cursus is in de afdelingsbijenstal het

'Koetshuis', in het Ledeboerpark, Hengelosestraat. Kosten (bij voldoende deelname) ± € 125,-. Inl.: Evert Egberink, t 053-4282229, e egberink@xs4all.nl

Ermelo – basiscursus

Start 31 januari. Vijf lessen theorie over bijen, kasten, bloemen en honing. Daarna 10 praktijklessen waarin je met echte grote volken leert om te gaan. Afsluiting met examen en NBV-diploma. Theorie op de woensdagavonden: 31 jan. - 27 maart van 19.45-22.00 u. Praktijk v.a. 15 maart verdeeld over het jaar, eerst op de zaterdag (10-12 u) en later op vrijdag (19-21 u). Kosten: € 120,- excl. het boek 'Bijen houden, hoe doe je dat?' Inl.: t 0341-558429, e gerhardpape@gmail.com

Goes – basiscursus

De cursus door de Groep Zeeland bestaat uit 6 theorielessen, maandagavonden eind januari-begin april. Praktijklessen in voorjaar en zomer, door ervaren imkers op diverse locaties in Zeeland. Afsluiting, najaar 2013, met schriftelijk examen. Kosten € 125. Kennismakingsbijeenkomst zaterdag 5 januari. Inl. en aanmelding: Kees Veldkamp, t 0118-650377, e c.veldkamp3@kpnplanet.nl of Jan Bruurs, bijenteeltleraar, t 0118-502075, e jjambuurs@zeelandnet.nl

Heino e.o. – basiscursus

Start begin 2013 met de eerste theorieles (6), gevolgd door 10 praktijklessen die gelijk lopen met de natuurlijke ontwikkelingen van het bijenvolk van maart tot in oktober. Kosten € 150,- incl. lesmateriaal (theorie) koffie/thee en een bijenvolk. Inl.: Manni Weertman, t 0572-391600, e m.weertman@gmail.com.

Horst basis- en vervolgcursus 'Natuurlijk imkeren'

Basiscursus (NBV-diploma) start februari in Horst in het praktijkcentrum voor bijenteelt 't Zoemhukske. Cursusleider Joep Verhaegh geeft 4 theorie- en 12 praktijklessen volgens Aalstermethode. Inl. en opgave: Joep Verhaegh, t 077-3983424, m 06-30499148, e zoemhukske_horst@hetnet.nl.

Eind december start de vervolgcursus: 9 theorielessen, 1 herhalingsles en examen. Daarnaast 6 praktijklessen plus 1 terugkomdag. Doel: na de cursus zelfstandig met bijen om kunnen gaan en

bijenstand doelgericht kunnen beheren. Inl. bij cursusleider Jan Caris, t 077-3661936, t jacamigo@planet.nl of via t zoemhukske_horst@hetnet.nl

Lanaken (B) – beginnerscursus

Lanaken is een buurgemeente van Maastricht. 11 lesdagen, waarvan de eerste 10 zondags (9-12 u) in De Bessemer, Bessemerstraat 6 te Lanaken. Start 27 januari, max. 40 deelnemers. Docent Bert Eben, Bocholt. De cursus wordt afgerond in het Bijenteeltmuseum te Lanaken op 2 juni 2013, met voordracht over de oude imkerij, waarna diploma uitreiking. Cursisten die effectief starten, krijgen een kast met bijen cadeau en worden de eerste jaren, door ervaren imkers begeleid. Inl.: Bijentelersbond Lanaken e.o., Bessemerstraat 432, 3620 Lanaken, t 0032-89717547 e achiel.geurts@telenet.be

Laren-Blaricum - basiscursus

Start februari. Voor iedereen die zich in de toekomst imker wil noemen. 4 theorielessen in februari en maart gevolgd door 10 praktijkbijeenkomsten gedurende het bijenseizoen en een slotbijeenkomst in september. Organisatie: NBV-afd. Laren/Blaricum. Kosten € 125,- p.p.. Inl. en opgave: Bart Vos, e lbjvos@planet.nl m 06 42605476

Mergelland – basis en vervolg

I.s.m. met De Lieteberg (Zuurbroekstraat 16, 3690 Zutendaal, België), start de NBV afd. Mergelland, op 18 januari een cursus voor gevorderden. Daarnaast start bij voldoende interesse een basiscursus. Aanmelden kan nog maar vol=vol. Heb je interesse in een van de onderstaande gespecialiseerde cursussen neem dan ook contact met ons op: drachtplanten, koninginnenteelt, bijengezondheid, min. 12 deelnemers per cursus. Inl.: e info@imker-mergelland.nl

Midden-Brabant – basiscursus en cursus Bijengezondheid

Basiscursus in Tilburg en Berlicum: 5 theorie- en 10 praktijklessen. Kosten ± € 170,-. Bij voldoende belangstelling ook een cursus bijengezondheid. Theorielessen (3) in februari en maart 2013, praktijklessen (3) in voorjaar en zomer. Kosten € 30,-. Inl. en opgave bij: Attie-Jan Grasso, e a.j.grasso@xs4all.nl.

Vraag & aanbod

Schriftelijke opgave van advertenties uitsluitend bedoeld voor particulieren die materiaal incidenteel te koop aanbieden, bij mw. M. Canters, Grintweg 273, 6704 AP Wageningen e redactie@bijhouders.nl. U krijgt voor de kosten een factuur toegestuurd, vermeld daarom uw adresgegevens in uw opgave. Geen geld overmaken of overschrijvingsformulieren opsturen! Het tarief voor 'Vraag & aanbod' is €10,- voor de eerste twintig woorden, ieder woord meer €0,25 per woord. Tarieven voor handelsadvertenties op aanvraag.

Nijmegen – basiscursus

De basiscursus (NBV-diploma) omvat 6 theorielessen en 7 praktijklessen. Wordt gegeven door Nelleke en Martien Walraven, beide leraar bijenteelt. t 024-3444628, m 06-48291776, e martien.walraven@kpnplanet.nl

Overbetuwe/Veluwezoom - basiscursus

Basiscursus van de Wageningse Bijenhouders vereniging 'De Rijnstreek' in Hemmen. 6 theorie- en 9 praktijklessen, van 30 januari tot 25 september 2013 (schriftelijk examen en diploma-uitreiking). Theorie op woensdagavond in milieueducatiecentrum 't Pakhuis in Hemmen. Praktijklessen meest op zaterdag. Na de cursus begeleiding door ervaren imkers. Kosten: € 125,- incl. koffie/thee, lesboek 'Bijhouden hoe doe je dat?' van Pohl, een jaar lidmaatschap van de NBV incl. Bijhouden. Inl. en opgave: Ernst de Jonge, t 06-44704078, e dejonge.ernst@gmail.com

Utrecht - vervolgcursus 2013

De NBV afd. Utrecht e.o. organiseert voor meer ervaren imkers een vervolgcursus (8 theorie- en 8 praktijklessen en 2 opdrachten). Start 22 januari 2013, docent Henk Verver. Inl.: www.bijenverenigingutrecht.nl of bij cursuscoördinator Lisette van Ingen, t 030-2710825, e cursuscoordinator@bijenverenigingutrecht.nl

Wageningen/Veenendaal – basiscursus

Start op 7 januari in het Bijenhuis te Wageningen met theorieles, gevolgd door praktijklessen in Bennekom/Veenendaal. Inl. bij leraren Henk Kok, t 0318-52 68 68, m 06-10 93 94 58 e h.kok@hccnet.nl en Rob Plomp, m 06 53 69 27 57, e rob.plomp@hetnet.nl

Wezep e.o. – basiscursus

Start in maart 2013 met 5 theorielessen en 11 praktijkmiddagen. Kosten € 150,- incl. cursusboek, koffie en, indien gewenst, een bijenvolk. Leslocatie: Bijenschans Vopkuilerdijk 21 Hattemerbroek. Inl.: J. Eppinga, t 038-4448671, e j.eppinga1@gmail.com of R. van Hernen t 038-4441353, e rphernen@hetnet.nl.

Zwolle – basiscursus

Bijenteeltvereniging Zwolle e.o. organiseert in 2013 een basiscursus bijhouden volgens de methode-Sparenberg. Start in maart met kennismaking; daarna praktijkoefeningen en tenslotte theorielessen met examen in najaar. Kosten € 150,-. Opgave bij de secretaris, Henk Wubbolts. Voor adres, e-mail, zie i <http://zwolle.bijenhouders.nl>.

Openingstijden Bijenhuis

Het Algemeen secretariaat van de NBV is gesloten van 24 december 2012 t/m 1 januari 2013. Wij zijn er weer op 2 januari 2013. In het nieuwe jaar is het secretariaat geopend van maandag tot en met vrijdag van 10.00-14.00 uur.

De winkel is van 24 december 2012 t/m 2 januari 2013 gesloten. Met ingang van donderdag 3 januari 2013 is de winkel weer open van 08.30-17.00 uur (dinsdag tot en met vrijdag). Van 1 maart tot en met 30 september 2013 zijn we ook weer open op de zaterdagochtend (tot 13.00 uur).

Goede en veilige jaarwisseling!

Alle medewerkers van de NBV: Gerda Bogaards, Marga Canters, Kees Dieckmann, Cees Heikamp, Marjan Huiberts, Frank Moens, Bertus en Riet Oostendorp, Dolf Smits, Frank Spies, Wout Spies, Jan van der Vliet en Dorien en Jeroen Vorstman wensen u prettige kerstdagen en een goede en veilige jaarwisseling toe.

NBV

Grintweg 273, 6704 AP Wageningen
t 0317 422422 f 0317 424180
e secretariaat@bijenhouders.nl
i www.bijenhouders.nl
bank 53.90.42.897, ING 846801
Voor betalingen vanuit het buitenland:
IBAN: NL62ABNA0539042897
BIC: ABNANL2A
Openingstijden ma t/m vrij: 10.00-14.00 u.

Het Bijenhuis (winkel)

Grintweg 273, 6704 AP Wageningen
t 0317 422733, f 0317 424180
e bijenhuis@bijenhuis.nl
i www.bijenhuis.nl
bank 53.90.42.900, ING 823276
Open: dinsdag t/m vrijdag 08.30-17.00 u

bijen@wur (PRI)

Centraal Meldpunt Bijenziekten (ma t/m vrij van 9.00 - 17.00 uur, op afspraak)
Postbus 16, 6700 AA Wageningen.
Bezoekadres: Droevendaalsesteeg 1, 6708 PB Wageningen, t 0317 486001, e bijen@wur.nl i www.bijen.wur.nl

foto Riet Oostendorp

Agenda

Het gehele jaar Weert

Natuur- en Milieucentrum 'De IJzeren Man', Geurtsvenweg 4, is hele jaar open. Inl.: t 0495-524893, e info@natuurenmilieucentrumweert.nl

25 januari Ruinen

Praatavond. Hotel Kuik, Brink 17. Inl.: zie onder 22 februari Ruinen.

26 januari Wageningen

Bestuivingsdag. Programma zie p. 15

26 januari Austerlitz

Koninginnenteeltdag 2013, i.t.t. voorgaande jaren in Austerlitz (Dorps huis). Voor programma zie bijenhouders.nl. Kosten € 15,-. Opgave bij Jan Dommerholt, t 0573-281650, e dommerholt@planet.nl of bij Marga Canters, t 0317-422422, e redactie@bijenhouders.nl.

2 februari Noordlaren

Jaarvergadering Buckfast Belangen Ver. afd. Noord, 10-15.30 u, 'De Hoeksteen', Lageweg 45/A, 9479 PA te Noordlaren. Inl. L. Hamming, t 050-4095800, e havonagele@hetnet.nl

21 februari Udenhout

Lezing Kees v. Holland: 'Korfimkeren – Hoe en wat?' a 20.00 u in Partycentrum 'de Schol'. Inl.: Marcel Horck, m 06-15258421, e mjmhorck@online.nl.

22 februari Ruinen

Honingkeurmeester Roel Broekman over het winnen, verwerken en aanbieden van honing. Inl.: Roel Broekman, t 0522 451290, e roel_broekman@hotmail.com of Eiso Eizinga, t 0522-481891, e eweizinga@gmail.com.

23 februari Wageningen

Bijeenkomst NBV-groepen en HB.

9 maart Driebergen

BD-imkerdag.

22 maart Ruinen

Boelavond. Aanvang 20.00 u, zaal open 18.30 u. Kavellijsten aan zaal. Te veilen spullen (geen volken en honing) uiterlijk 19 mrt aanmelden: t 0522-451290, e roel_broekman@hotmail.com.

27 april Wageningen

Algemene Ledenvergadering NBV in Hof van Wageningen.

Vraag & aanbod

Thea en Nico Oudhof bieden U weer de mogelijkheid voor een fijne natuurvakantie op hun 'echte' camping of in één van hun vakantiewoningen in Zd.-Frankrijk, t 0033 46 79 76 172, i www.lepioch.com

Bezoekerscentrum Imkerij Immenhof.

Dit omvat een imkerij, wijngaard, tuinen, expositieruimte met permanente expositie, terras en plantenverkoop. Een uniek en gezellig uitstapje voor uw vereniging, familie of bedrijf. Voor meer info: i www.imkerij-immenhof.nl of t 024-35 84 543.

Gonnie en Marcel Hallmans, Rijksweg 224, Molenhoek/Heumen.

Verbeter de bijenweide en plant nu

Tetradium, de ideale bijenboom. Prijzen van € 3,-. Afhalen in Oosterblokker. e atdiderich@simpc.nl

Ook voor de prijs naar het Bijenhuis!

Aanbieding! Grijp uw kans. Gedurende de maanden december en januari:

Complete Segeberger kunststofkast voor Nederlandse raampjes van € 125 voor € 110

(kunststofkast incl. bodem+lade, dak, 2 broedkamers, 1 honingkamer, 10-raams afstandrepen; excl. raampjes)

